

МОТИВИ
към проекта на Закон за изменение и допълнение на Наказателния кодекс

ИЗМЕНЕНИЯ И ДОПЪЛНЕНИЯ, СВЪРЗАНИ С ТЕРОРИЗМА

1. Причини, налагащи законодателните промени

На 18.05.2022 г. беше приет Докладът от Петия оценителен кръг на Комитета на експертите за оценка на мерките срещу изпирането на пари към Съвета на Европа (*Комитета MONEYVAL*). Извършената от Комитета оценка се основава на Международните стандарти за борба с изпирането на пари и финансирането на тероризма и на пролиферацията (*т.нар. Препоръки на FATF*) от 2012 г., на Методологията за оценка на техническото съответствие с Препоръките на FATF относно изпирането на пари и финансирането на тероризма (*Методологията на FATF*) от 2013 г., както и на Процедурните правила за провеждане на Пети оценителен кръг на Експертния комитет MONEYVAL. В доклада настойчиво се отправят множество препоръки, сред които и такива за привеждане на наказателния закон в пълно съответствие с множество международни и европейски стандарти в областта на тероризма и изпирането на пари.

В резултат на доклада по отношение на Република България се прилага най-тежката процедура за мониторинг на MONEYVAL, а именно „Процедурата на засилен мониторинг“. Междувременно е започнала и Процедурата на FATF за наблюдение на България, като поради липсата на достатъчно предприети мерки през 2022 г. държавата е поставена и в поддържания от FATF списък на държави под засилен мониторинг - т.нар. „сив списък“. Последниците за България в международноправен и икономически план от включването в него са изключително негативни, а констатираните слабости вредят на имиджа на България като правова държава, предприемаща адекватни мерки за противодействие на престъпността. Мярката създава и сериозни затруднения за стопанска дейност и развитието на икономиката.

Стандартите, по отношение на които е установено несъответствие, са:

1. Конвенцията за борба с незаконното завладяване на самолети, подписана в Хага на 16 декември 1970 г. (по-долу КБНЗС);
2. Конвенцията за преследване на незаконните актове, насочени против безопасността на гражданската авиация, сключена в Монреал на 23 септември 1971 г. (по-долу КБГА);
3. Конвенцията за предотвратяване и наказание на престъпленията против лица, ползващи се с международна защита, в това число и дипломатическите агенти, приета в Ню Йорк на 14 декември 1973 г. (по-долу КЛПМЗ);
4. Международната конвенция за борба срещу вземането на заложици, приета в Ню Йорк на 17 декември 1979 г. (по-долу МКБВЗ);
5. Конвенцията за физическа защита на ядрения материал, приета във Виена на 3 март 1980 г. (по-долу КФЗЯМ);

6. Протоколът за борба с незаконните актове на насилие в летищата, обслужващи международната гражданска авиация, приет в Монреал на 24 февруари 1988 г. (по-долу ПНАНЛ);

7. Конвенцията за преследване на незаконните действия, насочени срещу сигурността на морското корабоплаване, приета в Рим на 10 март 1988 г. (по-долу КМК);

8. Протоколът за преследване на незаконните действия, насочени срещу сигурността на неподвижни платформи, разположени върху континенталния шелф, приет в Рим на 10 март 1988 г. (по-долу ПСНП);

9. Международната конвенция за борба с бомбения тероризъм, приета в Ню Йорк на 15 декември 1997 г. (по-долу КБТ);

10. Международната конвенция за борба срещу финансирането на тероризма, приета в Ню Йорк на 9 декември 1999 г. (по-долу МКБФТ).

11. Конвенцията на Съвета на Европа за предотвратяване на тероризма, ратифицирана през 2006 г., чийто чл. 1¹ инкорпорира изброените тук стандартите от т. 1-10.

Република България е страна по всички.

2. Цели на законодателните промени

Предложените изменения и допълнения на Наказателния кодекс имат за цел да изпълнят отправените към Република България препоръки, съдържащи се в Доклада от Петия оценителен кръг на *MONEYVAL* от 18 май 2022 г.

Допълнителните цели на проекта са да осигури:

2.1. пълноценна съгласуваност на измененията с действащите наказателни режими, като следва традиционно установените най-добри национални практики на законотворчество и избягва излишна или нерационална криминализация, случайна декриминализация, колизия на състави, неяснота на криминализираните явления, неоправдано прекомерна репресивна тежест върху явления с ниска обществена опасност и др.

2.2. разбираемост на измененията за правоприлагащите органи чрез подробно обяснително мотивиране на новите разпоредби и предварителни консултации

2.3. цялостно усъвършенстване на наказателния закон в резултат на промените с оглед подобрена защита на българското общество и икономика срещу престъпността

2.4. прилагане на политиките, заложи от българския законодател в действащата Концепция за наказателна политика и свързаните с нея стратегически документи за противодействие на престъпността, по-конкретно на тероризма, организираната престъпност и изпирането на пари.

3. Същност на законодателите промени

3.1. Анализ на установените несъответствия и определяне на предмета на хармонизация и транспониране

¹ „По смисъла на тази конвенция "терористично престъпление" е всяко от престъпленията, които попадат в приложното поле на договор от посочените в приложението, така, както това престъпление е определено в съответния договор“.

Установените несъответствия се разполагат в три големи групи:

- **нормативни празноти.** Задължението за въвеждане на престъпни състави в НК е останало изцяло или частично неизпълнено;

- **необходимост от корекция на систематичното място** на разпоредби, въведени в отговор на задължението за хармонизация, чието систематично място е определено в миналото като състави на престъпления по глава втора (напр. чл. 116, ал. 2, т. 1, чл. 131, ал. 1, т. 1, предл. посл. чл. 142а, ал. 3, т. 2, чл. 143а, ал. 2, чл. 144, ал. 2, предл. посл.), глава трета (напр. чл. 170, ал. 3) и глава единадесета (напр. чл. 341а, чл. 341б, чл. 341в и др.). Тези разпоредби са действащо право, което правната система традиционно разпознава като нетерористични престъпления.

Промяната на систематичното място се налага от настъпило остаряване на националния подход по отношение на структурата на непосредствения обект на престъпленията. Техният обект е комплексен, т.е. включва множество разнородни подобекти, като систематичното място се определя от законодателната преценка кой от тях е водещ.

С оглед развитието и обогатяването на конвенционалните стандарти за тероризъм съдържанието на задължението за хармонизация е изменено спрямо времето на присъединяване на България към тях. В миналото държавата е имала по-широка свобода да определя систематичното място на хармонизационната разпоредба, като се ръководи от националната преценка кой от подобектите, обхванати от комплексния непосредствен обект, е водещ. Тогава държавата е приела, че водещи са подобектите, свързани с нарушени лични права на пострадалия (глава втора и трета) или поява на обща опасност (глава единадесета). В момента указанията на международния законодател са за доминиращ обект, определящ систематичното място на хармонизационните разпоредби, да се приемат обществените отношения, определящи престъплението като терористично.

- **значението на терористичната цел за вида на престъплението.** Актуалният подход на действащия НК е да третира като тероризъм престъпления, изброени в чл. 108а, ал. 1, когато са извършени с терористична цел. Този подход нарушава голям брой международни и общностни стандарти², които изискват редица престъпления да бъдат разпознавани като тероризъм независимо от целта³. Българският подход основателно е критикуван като ограничителен⁴.

² По-долу понятието „наднационални стандарти“ се ползва като общо родово понятие за международните и общностните стандарти.

³ Конвенция за предотвратяване и наказание на престъпленията против лица, ползващи се с международна защита, в това число и дипломатическите агенти, приета в Ню Йорк на 14 декември 1973 г. (КЛПМЗ); Международна конвенция за борба с бомбения тероризъм, приета в Ню Йорк на 15 декември 1997 г. (КБТ); Конвенция за борба с незаконното завладяване на самолети, подписана в Хага на 16 декември 1970 г. (КБНЗС); Конвенция за преследване на незаконните актове, насочени против безопасността на гражданската авиация, сключена в Монреал на 23 септември 1971 г. (КБГА); Протокол за борба с незаконните актове на насилие в летищата, обслужващи международната гражданска авиация, приет в Монреал на 24 февруари 1988 г. (ПНАНЛ); Международна конвенция за борба срещу вземането на заложници, приета в Ню Йорк на 17 декември 1979 г. (по-долу МКБВЗ); и Конвенция за физическа защита на ядрения материал, приета във Виена на 3 март 1980 г. (КФЗЯМ).

⁴ Из Доклада на MONEYVAL: „едни и същи цели се изискват за всички престъпления, които съставляват престъплението тероризъм по чл. 108а, ал. 1, който ясно включва всички престъпления, служещи за криминализиране на деянията, изброени в деветте конвенции и протоколи към Конвенцията за финансиране на тероризма. В съответствие с чл. 2, параграф 1, буква а) от Конвенцията тези "договорни престъпления" не следва да съдържат позоваване на такъв умишлен елемент и по този начин изискването за цел на тези деяния автоматично ще ограничи обхвата на престъплението тероризъм - и този на престъплението финансиране на

- Съгласно стандартите за оценка на държавите на Комитета MONEYVAL и FATF, несъответната криминализация на тероризма поражда несъответна криминализация и на свързани престъпления, главно на финансирането му.

Настойчивите и категорични препоръки към България да осигури разпознаването на престъпленията, предвидени в изброените по-горе международни и общностни стандарти, като тероризъм, а не като друг вид престъпление, следва да се интерпретира не като формалност, а като **материално указание за законодателно концептуализиране на нов групов (родов) обект, според който престъпленията да бъдат групирани (кодифицирани).**

Горният обхват на законодателна намеса налага прецизно съгласуване със заварени наказателни режими в действащия закон, осигуряващо балансирана криминализация на явления, сходни с тероризма по някакъв правен или криминологичен признак.

3.2. Концептуална рамка на измененията

В Особената част на НК се създава нова глава първа „а“ „Тероризъм“ с характеристики на кодификационна (обхваща всички престъпления с терористичен характер). Подходът се дължи на следните съображения:

3.2.1. Обхват на криминализацията: специфичен общ родов обект на тероризма.

Българското наказателно право принадлежи към кръга юрисдикции, които структурират особената част на наказателния закон според обекта на престъплението. Този критерий е основен и задължителен.

В правната система никога не е съществувал спор, че престъпления, които международните стандарти третираят като тероризъм и са били предмет на въвеждане в НК, са с комплексни обекти⁵. Те обхващат обществени отношения, свързани с националната сигурност отвъд груповите обекти на глава първа, със защита на елементи на международни отношения, на функционална и структурна цялост на публични сектори. Те се влияят от вида и общественото значение на предмета на посегателството, целите на извършителя, вида на вредите, използваните средства и други елементи на съставите. Актуалният подход към тях обаче се основава на разбирането, че тези престъпления не са обединени от общ за тях специфичен обект, поради което са систематично отнесени към противодържавните престъпления по глава първа на Особената част на НК (чл. 108а, чл. 97а и отделни алинеи на други противодържавни престъпления, вкл. чл. 109, ал. 3, чл.110, ал. 2, чл. 111), престъпленията против личността по глава втора (чл. 116, ал. 2, т. 1, чл. 131, ал.1, т. 1, чл. 142а, ал. 3, т. 2, чл. 143а, ал. 2, чл. 144, ал. 2 и др.), престъпленията против правата на гражданите по глава трета (чл. 170, ал.3) и общоопасните престъпления по глава единадесета (чл. 341а, чл. 341б, чл. 341в и др.).

При въвеждането на новата нормативна материя и с оглед международното задължение държавите да третират терористичните престъпления като самостоятелна група, **описаният подход се изоставя и замества с кодификационен. Нововъведените престъпления и относими към тероризма действащи състави се обединяват в обща структурна част на Особената част със самостоятелен обект – обществените отношения, които осигуряват спокойното и правомерно функциониране и структурна цялост на основни**

тероризма също. Този недостатък все още не е отстранен.“. Цитираната в препоръката конвенция е Международната конвенция за борба срещу финансирането на тероризма, ратифицирана от България със закон, обн., ДВ, бр. 11 от 31.01.2002 г. (МКБФТ).

⁵ Напр. **Стойнов, Александър**. Наказателно право. Особена част. Престъпления против правата на човека. С:2006, Сиела, с. 50-51.

политически, конституционни, икономически и социални структури, включително дейността на лица с публични функции, като условие за цялостното нормално протичане на обществения живот. Обектът включва и елементи от разнородни обекти от други глави на закона, но тероризмът ги засяга едновременно и по различен начин - с терористични начини и средства, с терористични цели и пр.

Кодификацията може да се извърши с раздел или с отделна глава. Тероризмът е характерен с насочеността си към неправомерно и насилствено изменение на действащата обществено-политическа система в съответствие с определени идеологически виждания. По това той се сближава до противодържавните престъпления и това определя систематичното място близо до глава първа или като част от нея. В хода на подготовката на проекта бяха развити и двата варианта. При първият същинските терористични престъпления образуват раздел от глава първа, а несъщинските се обединяват с раздела за други противодържавни престъпления в същата глава. Вторият вариант предвижда обособяване на всички терористични престъпления в глава първа „а“. Такъв подход е ползван и от проекта за нов НК от 2012 г., преминал мащабно професионално и обществено обсъждане.

Вторият вариант бе предпочетен по следните съображения:

Първо, голяма част от засяганите с тероризма обекти не са свързани и не са част от противодържавния обект. Това поражда нарушения на концептуализацията и някои рискове от колизии между тероризма и състави на противодържавни престъпления.

Второ, избягва се дестабилизация на глава първа, съответно рискове от уравнивяваща криминализация в материята на противодържавните престъпления.

Материята на тероризма е количествено равностойна на цялата глава първа. Поместването ѝ като раздел дестабилизира структурно главата.

Отделно възникват диспропорции в криминализацията. Те следват от обстоятелството, че в подхода на международните стандарти доминира изтегляне на наказателната защита на по-ранните етапи на престъпна дейност, създаващо голям брой подготвителни, подпомагащи и съпътстващи тероризма престъпления. Този подход не е толкова подчертано проведен в националния закон по отношение на противодържавните престъпления. Съчетаването на двете материи в обща глава налага съществено разширяване на обхвата на състави с възможно по-общо приложение към цялата глава (т.н. „други“ или несъщински престъпления в раздел IV на глава първа), за да се избегне срив на защитата на републиката. Липсват гаранции, че уравнивяващото разширяване на криминализацията и към противодържавни престъпления е оправдано. Несъщинските терористични престъпления се въвеждат под международни препоръки и международният законодател гарантира валидността на криминализацията. По отношение на несъщинските противодържавни престъпления липсват равностойни аргументи, обосноваващи необходимост от успоредна криминализация. Такова действие може да засили прекомерно и непредсказуемо общата репресивна тежест на закона в материята на глава първа – резултатите от такава намеса са трудни за прецизна преценка, което налага въздържане и свеждане до минимум на тази намеса. Най-простият начин за постигане на такава цел е извеждане на тероризма извън глава първа.

Трябва да се отбележи, че въпреки отделянето на двете материи минимално разширяване на обхвата на отделни състави на несъщински противодържавни престъпления е неизбежно и е допуснато на основата на анализ на риска, който дава заключение за предимство на ползите и отсъствие на рискове.

Трето, подобрява се разграничаването на противодържавните цели от терористичната. Въпреки че предлаганото в чл. 93, т. 16 (нова) определение не колизира с

целта „да подрови властта в републиката“, двете са близки и отнасянето им към престъпления с различен родов обект (намиращи се в различни глави на Особената част) подсилва разграничаването им.

Четвърто, спазване на изискванията на ЗНА всяка разпоредба да разполага с наименование. Обособяването на самостоятелна глава позволява това изискване да бъде спазено, без това да нарушава прекомерно общия изглед на закона. Трябва изрично да се отбележи, че нормативният вид на НК е в противоречие с изискванията на ЗНА и това положение следва да бъде коригирано, а не възпроизвеждано в новите ЗИДНК. Поради императивните изисквания на ЗНА настоящите промени се предлагат с наименования на разпоредбите с вярването, че в непосредствено бъдеще законодателят ще предприеме цялостно съгласувателно изменение на НК в съответствие със ЗНА. Извън този формален аргумент, наименованията на разпоредбите ориентират съдебната власт за непосредствения обект на отделните престъпни състави. Предвид големия обем нова нормативна материя това е важно за качеството на правораздаването, тъй като наднационалните препоръки се отнасят и до осигуряване на ефективно правоприлагане.

В допълнение, при изграждането на новата глава първа „а“ са извършени и необходими минимални съгласувателни изменения в свързана материя в други разпоредби на кодекса. Те са свързани главно със съгласуване на формулировката на съставомерни признаци и уеднаквяване на езикови формули.

3.2.2. Структура на криминализацията: структура на главата

Глава първа „а“ е разделена на два раздела и допълнителна разпоредба относно допълнителните наказания и режимът на отнемане на имущества, предназначени за терористична дейност.

Първият раздел обхваща същинските терористични престъпления, криминализиращи самите терористични действия, а вторият – несъщински терористични престъпления, отнасящи се до по-ранни подготвителни етапи (приготовление, набиране и обучаване на терористи), съпътстващи и подкрепящи дейности (финансиране, организирана терористична дейност, пътуване с цел тероризъм, лично укривателство на терорист и др.), както и прояви, свързани със застрашаване с тероризъм (заканване).

В рамките на Раздел I е проведено **допълнително класифициране на същинските терористични престъпления според наличието на терористична цел в основния състав.** Престъпленията по чл. 114а-114з ЗИДНК не съдържат такава цел в основните си състави. По тези разпоредби престъплението е тероризъм независимо от целта, т.е. въз основа единствено на обективния си състав („тероризъм *per se*“). Тези разпоредби съдържат терористичната цел като квалифициращо обстоятелство в по-тежко наказуеми специални състави.

Разпоредбата на чл. 114и съдържа терористичната цел в основния си състав. Тя се отнася само до онези прояви, които са тероризъм само когато са извършени с терористична цел. Когато тя отсъства, те са други видове престъпления по други разпоредби на кодекса със систематично място в друга глава.

Подходът е избран, за да се отговори на едновременните изисквания на множеството наднационални стандарти, част от които задължават държавите-членки да криминализират съответното престъпление като тероризъм *per se*⁶, а друга част изискват криминализацията

⁶ Конвенция за предотвратяване и наказание на престъпленията против лица, ползващи се с международна защита, в това число и дипломатическите агенти, приета в Ню Йорк на 14 декември 1973 г. (КЛПМЗ); Международна конвенция за борба с бомбените тероризъм, приета в Ню Йорк на 15 декември 1997 г. (КБТ);

задължително да обхваща терористичната цел или да я обхваща в определени случаи⁷. Режимите по чл. 114а-114з ЗИДНК се отнасят до тази група прояви, по отношение на която са налице и двете изисквания, на които не е възможно да се отговори едновременно с един състав, тъй като двете изисквания взаимно ще се изключат. Разпоредбата на чл. 114а обхваща само прояви, за които няма международно задължение да бъдат третираны като тероризъм, ако не са извършени с терористична цел.

Подредбата на престъпленията във всеки от разделите следва преценката за относителната опасност на непосредствения обект. Полагани са усилия отделните разпоредби да обхващат цялото престъпно засягане на съответния непосредствен обект (кодификационно структуриране на отделните престъпления).

Въведено е определение за терористична цел в чл. 93, т. 16 (нова), което възпроизвежда действащата материя в чл. 108а, ал. 1 НК.

3.2.3. Обхват на пенализацията: наказуемост на главата и в свързани материи

Горният праг на наказуемост в нововъведените текстове е доживотен затвор, предвиждан в алтернатива на тежко лишаване от свобода в квалифицирани състави със застрашаване или увреждане на човешки живот.

Във всички свои концепции за наказателна политика и в последния цялостен законопроект за нов НК държавата последователно и категорично заявява решение за отмяна на наказанието доживотен затвор без замяна. По тази причина то не може да бъде въведено с изменения и допълнения на действащия НК⁸.

В допълнение използването на наказанието доживотен затвор без замяна не променя по същество репресивната тежест на закона. Наказанието е формулирано в закона като временно и изключително, а не редовно, поради което по принцип не е инструмент за противодействие на обичайната тежка престъпност, към която принадлежи тероризмът. То не е и основен инструмент за диференциация на наказанията (дейност на законодателя по определяне на вида и относителните размери на наказанията в санкциите на Особената част), тъй като негова специфична предпоставка не са признаци на деянието, а на конкретния извършител и те се преценяват конкретно от съда. Наказанието преследва по-малко от целите на чл. 36 (само превантивната) в сравнение с привидно по-лекото от него – доживотен затвор, който обслужва и четирите цели. Наказанието доживотен затвор осигурява възможността за безсрочно изолиране на извършителя до края на живота му, която се осигурява и от доживотния затвор без замяна, поради което добавянето на доживотен затвор без замяна в санкции, в които е въведен доживотен затвор, не допринася за наказателната защита.

Конвенция за борба с незаконното завладяване на самолети, подписана в Хага на 16 декември 1970 г. (КБНЗС); Конвенция за преследване на незаконните актове, насочени против безопасността на гражданската авиация, сключена в Монреал на 23 септември 1971 г. (КБГА); Протокол за борба с незаконните актове на насилие в летищата, обслужващи международната гражданска авиация, приет в Монреал на 24 февруари 1988 г. (ПНАНЛ); Международна конвенция за борба срещу вземането на заложници, приета в Ню Йорк на 17 декември 1979 г. (по-долу МКБВЗ); и Конвенция за физическа защита на ядрения материал, приета във Виена на 3 март 1980 г. (КФЗЯМ).

⁷ Конвенция за преследване на незаконните действия, насочени срещу сигурността на морското корабоплаване, приета в Рим на 10 март 1988 г. (КМК); Протокол за преследване на незаконните действия, насочени срещу сигурността на неподвижни платформи, разположени върху континенталния шелф, приет в Рим на 10 март 1988 г. (ПСНП)

⁸ Извън предмета на този ЗИДНК е промяна в системата на наказанията, което е единствената причина да не се предлага отмяна на чл. 37, ал. 2 и чл. 38 и съответни изменения в други разпоредби относно това наказание.

И накрая, макар формално помилването да е приложимо и към двете наказания, то е единственият способ за облекчаване на наказанието доживотен затвор без замяна. Това не е така за доживотния затвор, чиито облекчения зависят от съдебна преценка в състезателна публична процедура с инстанционна проверка и мотивиране на крайния акт. Този режим на доживотния затвор съществено ограничава приложението на помилването към него⁹. Наказанието доживотен затвор, следователно, предоставя на обществото повече гаранции, че наказанието няма да бъде облекчавано по непрозрачен, непубличен, правно и хуманитарно неоправдан, политически мотивиран или друг отклонен от правовите стандарти начин от орган, който е наказателно неотговорен.

3.2.4. Структура на пенализацията в главата

Престъпните състави са изградени чрез степенуване на репресията, като всичките разполагат със система квалифицирани състави, а повечето – и със система от основни и привилегирани. Наказуемостта и структурата на пенализацията са определени на основата на следните критерии:

- За цялата глава първа „а“ е възприет преобладаващият и в момента в закона подход застрашаващи деяния, които не засягат човешки живот или здраве и не водят до значителни имуществени вреди, да се наказват с лишаване от свобода от 3 до 10 години, а когато такива деяния са увреждащи или могат да причинят значителни вреди без засягане на човешки живот или здраве, наказуемостта да не надхвърля 15 години. Когато са засегнати живот или здраве или са причинени значителни имуществени вреди, срочното наказание е с горна граница 20 години лишаване от свобода. По-висока граница, както и доживотен затвор се допускат при чувствително надхвърляне на мащабите на обичаните тежки увреждания, които винаги включват човешки живот.

- При смяната на систематичното място на действащи престъпления са положени усилия да бъде запазена наказуемостта им. Когато това не е възможно поради изменения в елементите на престъплението с промяна в обществената опасност, предпочитан е подход на намаляване на наказателната тежест. Увеличаването ѝ е допускано само при неизбежност и риск от несъгласуваност с други престъпления. Винаги е отчитана промяната в обекта. Подходът се дължи на принципа за умереност и рационалност на репресията съгласно Концепцията за наказателна политика, за съгласуване на репресивната тежест в различните части на кодекса и на стремежа за ограничаване на приложението на чл. 2, ал. 2 НК в преходния период след влизане на проекта в сила.

С разширено приложение са допълнителните наказания лишаване от права и конфискация. Използването им е в изпълнение на изискването за ефективни, въздържащи и обезсърчаващи наказателни мерки, които имат изразена превантивна насоченост.

Предвид спецификата на голяма част от престъпленията, е обосновано очакването извършителят често да е лице със специфична правоспособност (в областта на въздухоплаването, корабоплаването и обществения транспорт, киберсигурността, дейности с предмет взривни вещества и ядрени материали и пр.). Лишаването му от права в приложимите случаи в допълнение към основното наказание представлява допълнителна пречка пред рецидив на извършителя. Наказанието се въвежда със задължителна приложимост към всички терористични престъпления

Наказанието конфискация, въведено с обща приложимост към всички престъпления, но по преценка на съда, е предназначено да ограничи материалните ресурси и стимули на извършителя за рецидив.

⁹ Подробно **Пушкарлова, Ива**. Наказателноправен отговор срещу изключително тежката престъпност: смъртното наказание, доживотният затвор и доживотният затвор без замяна в България. С:2020, Сиела.

Подреждането на основните, квалифицираните и привилегированите състави следва традиционната структура, като отклонение е допуснато в чл. 114ж (нов). Неговата система включва двойка основни състави, непосредствено следвани от двойка привилегировани, които са изведени преди квалифицираните. Това се дължи на необходимостта материята на разпоредбата да запази кодифицирания си в чл. 114ж вид, за да се намалят обемите нормативна материя и да се подобрят връзките между отделните състави, като квалифицираните състави запазят препращането към всички по-леки от тях състави по начин, който не създава неяснота.

3.3. Подход при отделни по-общи въпроси на уредбата

3.3.1. Режим на организираната противодържавна и терористична дейност

Обособяването на тероризма в отделна глава предполага изграждане на отделен режим за организираната терористична дейност извън глава първа, т.е. различен от режима по чл. 109 (действащ) НК и извън неговия обхват.

За целта се създават режими по чл. 111 (нов, пренасящ материята на действащия чл. 109 в частта за противодържавните престъпления) и чл. 114п (нов), чиито основни състави и привилегировани състави са огледални и гласят:

(1) Който образува или ръководи група или организация, която си поставя за цел извършването в страната или в чужбина на престъпления по тази глава, се наказва с лишаване от свобода до дванадесет години, но с не повече от наказанието, предвидено за съответното престъпление.

(2) Който участва в такава група или организация, се наказва с лишаване от свобода до десет години, но не повече от наказанието, предвидено за съответното престъпление.

(4) Участник, който доброволно се предаде на властта и разкрие всичко, което му е известно за организацията или групата, когато е извършено някое от престъпленията, за които тя е създадена, и с това улесни разкриването и доказването им, се наказва при условията на чл. 55.

(5) Не се наказва участник, който доброволно се предаде на властта и разкрие групата или организацията, преди да е извършено друго престъпление по тази глава.

Основните състави на двата режима за огледални и с еднаква наказуемост, тъй като не може отнапред да се определи кое от двете сдружения е с по-висока обществена опасност. Тази огледалност осигурява и ефективното разделяне на двата състава, когато сдружението преследва извършването на престъпления само от едната глава.

Квалифицираните състави на чл. 111, ал. 3 и чл. 114п, ал. 3 не са огледални и отразяват специфики на съответния вид престъпност, когато се извършва като предмет на дейност на група или организация.

Когато едно сдружение си поставя за цел извършването едновременно на престъпления и по двете глави, режимът му е по чл. 111, ал. 3. Разпоредбата разрешава конкуренцията на квалификации и предотвратява колизията на двата режима в хипотеза на едновременно преследване на цел за извършването на престъпления и по глава първа, и по глава първа „а“ от едно и също сдружение. Това явление следва режима на противодържавната група/организация. При определяне на систематичното място предимство е отдадено на защитата на държавния суверенитет и на обекта на престъпленията с противодържавен характер, който систематично предхожда тероризма при подредбата на родовете обекти в Особената част.

Поради необходимостта от огледалност на основните и привилегированите състави на чл. 111 и чл. 114п, редакцията е усъвършенствана в заварената материя, като са отстранени следните слабости:

- терминът на закона е „участва“ (форма на изпълнителното деяние по ал.2). „Членува“ се (сегашна редакция) в законни юридически лица с членски състав и записани в нормативен или устройствен акт членствени права и задължения.

- Престъпните/противодържавните сдружения не „извършват престъпления“ (редакция по действащия чл. 109). Наказателноотговорни са физическите лица.

- Участникът по привилегированите състави се предава *на властта*, а не на нейни органи. Членуваната множествена формула „органите на властта“ в действащия чл. 109 насочва към някакви конкретни органи, при това всички, като те са превърнати в съставомерен признак – предмет на престъплението, при това обвързани със смисъла на понятието „орган на власт“ по чл. 93 НК.

- Отпада изискването на втория привилегирован състав предават се участник *съществено* да е улеснил правосъдието. Това стабилизира обхвата на състава срещу злоупотреби и противоречиво прилагане и насърчава такива лица към сътрудничество. Актуалната редакция е нестабилна и обезсърчителна, а разкриването и доказването на противодържавните и терористичните престъпления в голяма степен изисква съдействие на вътрешни лица.

- формулата на закона е „група или организация“, а не „организация или група“ (отклонение на традиционната нормативна техника, допуснато в чл. 109).

Намесата изисква съгласувателно изменение на чл. 321. Режимът му е отделен и независим от този по чл. 111 и чл. 114п, тъй като се отнася до друго явление – организирана престъпност като явление на стопанските отношения (organised crime). Подходът е следван и от сегашния закон и е в пълно съответствие с природата на явленията и с международните актове за тях. В него не настъпват промени. Режимът на организираната престъпност по чл. 321 НК обаче следва да ползва уеднаквени езикови формули по отношение на привилегированите състави, тъй като и двете явления се отнасят до вид организирана престъпност, като обхване и останалите два вида престъпни сдружения (престъпна група и престъпна организация, различни от противодържавната и терористичната група или организация), които и в момента са действащо право. В съставите на чл. 321, ал. 1 и 2, образувачи основата на режима на организираната престъпност, е допусната голяма нормативна празнота, като не са включени двата най-масови вида престъпни сдружения – престъпната група и престъпната организация. За това законодателно решение от 2002 г. отсъстват мотиви и в продължение на повече от 10 години то се критикува в науката и практиката като едно от основните затруднения пред ефективния отговор срещу организираната престъпност¹⁰. Тази празнота застрашава ефективността и на режимите срещу терористичните организации и групи и отстраняването ѝ е необходимо за изпълнението на международните задължения за осигуряване на ефективно правоприлагане като условие за прекратяване на наказателните процедури.

Уплътняването на режима на терористичната и противодържавната организирана дейност изисква въвеждането на квалифициращи терористичните престъпления признаци - „извършено по поръчение или в изпълнение на решение на група или организация по чл. 111 или по чл. 114п“. Съставите с участие на този признак привързват съответното

¹⁰ Авторски колектив. Организираната престъпност в България: Новите предизвикателства пред специализираните юрисдикции. ФРП, С:2018 г.; Пушкарлова, Ива. Организирана престъпна дейност. Практика на ВС и ВКС по наказателни дела. Сиела, С:2020.

престъпление към дейността на такива групи или организации, без значение дали даденото престъпление се обхваща от предметите им на дейност. Подходът е традиционен за НК. Няма значение дали групата или организацията са национални, чуждестранни или международни.

В допълнение е създаден нов признак „по поръчение на чужда държава“, който позволява да се обхванат случаите, в които например съответната организация ползва лица и структури на чужда държава. Такава хипотеза отсъства при организираната престъпност, но е типична за терористичната и липсата на признака би създало нормативна празнота в защитата на българското общество срещу международен тероризъм. Такива нормативни празноти са опасни, тъй като създават стимули за опасни за националната сигурност структури да изнасят дейността си в България поради слабия риск от наказателно преследване.

3.3.2. Терористична цел

Признакът е нормативно дефиниран в чл. 93, т. 16 (нова). Определението е действащо право и възпроизвежда признак от чл. 108а, ал. 1 (действащ) с корекция на формулата „сериозно дестабилизиране“ (директен препис от наднационалния стандарт). Тя се заменя с българската езикова формула „значително разстройване“.

Промяната съответства на изискването на ЗНА за предпочитане на български думи пред чуждици при наличие на смислова еднозначност и поради обстоятелството, че понятието „значителност“ и „разстройване“ за познати на НК и традиционни за правната система. В допълнение понятието „разстройване“ е използвано при изграждане на форми на изпълни деяния на терористични престъпления и това ориентира правосъдието относно връзката между извършеното и субективните цели на дееца.

3.3.4. Същински терористични престъпления: Раздел I на глава първа „а“

Разделът обхваща следните видове престъпления:

- Чл. 114а Престъпления срещу лице, ползващо се с международна защита
- Чл. 114б Вземане на заложник
- Чл. 114в Престъпления против сигурността на обекти с обществено предназначение
- Чл. 114г Застрашаване на сигурността на въздухоплаването и корабоплаването чрез насилие срещу лица
- Чл. 114д Терористично завладяване на плавателно средство
- Чл. 114е Застрашаване на сигурността на въздухоплаването и корабоплаването чрез опасни средства и начини
- Чл. 114ж Разрушаване и повреждане на плавателно средство или съоръжение
- Чл. 114з Престъпления с предмет ядрен материал
- Чл. 114и Престъпления с терористична цел

Чл. 114а. Престъпления срещу лице, ползващо се с международна защита

(1) Който умъртви лице, ползващо се с международна защита, се наказва с лишаване от свобода от петнадесет до двадесет години или с доживотен затвор.

(2) Който причини телесна повреда или отвлече, или лиши от свобода такова лице, се наказва с лишаване от свобода от три до петнадесет години, а когато деянието е извършено по начин или със средства, опасни за живота на мнозина, или с особена жестокост, се наказва с лишаване от свобода от десет до двадесет години.

(3) Който влезе в жилище, превозно средство или служебно помещение на лице, ползващо се с международна защита, като употреби за това сила, заплашване, хитрост,

ловкост, злоупотреба с власт или специални технически средства, се наказва с лишаване от свобода до три години или с пробация, а когато деянието е извършено нощем или от въоръжено лице, или от две или повече лица или е поставило в опасност личността или свободата на лицето, ползващо се с международна защита, наказанието е лишаване от свобода от две до осем години.

(4) Който се заика на такова лице с престъпление по предходните алинеи, се наказва с лишаване от свобода до шест години.

(5) Когато деянието по предходните алинеи е извършено с терористична цел или от длъжностно лице при или по повод изпълнение на длъжността му или от лице, което действа по поръчение или в изпълнение на решение на група или организация по чл. 111 или чл. 114п или по поръчение на чужда държава, наказанието е:

1. по ал. 2 - 4 – лишаване от свобода от пет до петнадесет години;
2. по ал. 1 – лишаване от свобода от петнадесет до тридесет години или доживотен затвор.

Изменението е в изпълнение на Конвенцията на ООН за предотвратяване и наказание на престъпленията против лица, ползващи се с международна защита, в това число и дипломатическите агенти, приета в Ню Йорк на 14 декември 1973 г. Материята е действащо право и е пренесена в новите чл. 114а, ал.1-4 и ал. 5 от чл. 116, ал.1, т. 1, предл. посл., чл. 131, ал.1, т. 1, предл. посл., чл. 142а, ал. 3, т. 2, чл. 144, ал.2, предл. посл., чл. 170, ал. 3 НК, както и чл. 108а, ал.1 (относно терористичната цел).

При преноса на материята към новия чл. 114а е запазена горната граница на наказуемостта. Поради диференцираните граници при телесните повреди, отвлечането, противозаконното лишаване от свобода и закана, е относително намалена долната граница (ал. 2, предл. 1).

От приложното поле на чл. 170 е изведена хипотезата на нарушения на неприкосновеността на помещения и превозни средства на лица, ползващи се с международна защита. Материята е пренесена в чл. 114а, ал. 3, като е запазена диференциацията на квалифицираните състави и наказуемостта.

Въведена е тристепенна система на квалифицирани състави – първата степен включва квалифициращи признаци, ограничени към конкретен състав (чл. 114а, ал. 2, предл. 2 и ал. 3, предл. 2), втората включва признаци, относими към всички, вкл. квалифицираните състави по чл. 2 и 3 (ал. 5); а третата степен се отнася само до утежняване на хипотези на ал. 5 (ал. 6), т.е. при натрупване на квалифициращи признаци.

Съставът по чл. 114а, ал. 2, предл. 2 въвежда квалифициращи признаци, типични за терористичните престъпления срещу личността - начин и средства, опасни за живота на мнозина, и особена жестокост. Квалификацията се отнася само до проявите по ал. 2. Наказуемостта е съответно съгласувана със съответните квалифицирани състави на престъпленията срещу личността. Признаците са традиционни за НК и непротиворечиво прилагани от българската практика. По-тежко наказуемата част на чл. 114а, ал. 3 е допълнена с признака „е поставило в опасност личността или свободата на лицето, ползващо се с международна защита“, изискуем от чл. 2, пара. 1, буква б) от Конвенцията.

Квалифицираният състав по ал. 5 въвежда признаците: терористична цел (пренесено действащо право от чл. 108а, ал. 1), длъжностно лице при или по повод изпълнение на длъжността му и признаците, свързани с организираната противодържавна или терористична дейност.

Квалифицираният състав по ал. 6 се отнася до настъпване на смърт от деяние по ал. 5. По този текст се квалифицират и убийствата на лица, ползващи се с международна защита, по отношение на които е налице и някоя от квалификациите по ал. 5. Когато такава квалификация липсва, прилага се ал. 1.

Основният предмет на посегателствата – лице, ползващо се с международна защита – е определен в чл. 93, т. 13 НК, който е традиционен и подробно изясняван в науката.

Непосредственият обект на чл. 114а е комплексен. Доминират отношенията, в които пострадалият участва като лице, ползващо се с международна закрила, независимо дали посегателството е извършено при или по повод службата му. Допълнително се засягат отношения, свързани с конкретни права на пострадалия. Съгласно международните изисквания и действащия национален подход съставите не изискват престъплението да е извършено заради служебното положение на пострадалия или при или по повод изпълнение на службата му, което би ограничило наказателната защита. Последната се предоставя заради самото качество на пострадалия.

Този кръг субекти е по-тесен в сравнение с представителите на чужди държави и международни организации, за които са изградени специфични режими на защита в отделни разпоредби от главата.

Чл. 114б. Вземане на заложник

(1) Който залови или задържа друго като заложник, чието освобождаване поставя в зависимост от изпълнението на определено условие от страна на орган на властта, представител на обществеността или представител на чужда държава или на международна организация, се наказва с лишаване от свобода от три до осем години.

(2) Когато:

1. са заловени или са задържани две или повече лица;
2. деецът заплаши, че ще причини смърт, тежка или средна телесна повреда на заложника, или че ще продължи да го задържа, ако условието му не бъде изпълнено от страна на лице по алинея първа, друго юридическо или физическо лице или група лица, наказанието е лишаване от свобода от пет до десет години.

(3) Когато деянието е извършено от длъжностно лице при или по повод изпълнение на длъжността му или от лице, което действа по поръчение или в изпълнение на решение на група или организация по чл. 111 или чл. 114п или по поръчение на чужда държава, наказанието е:

1. в случаите по ал. 1 – лишаване от свобода от три до десет години;
2. в случаите по ал. 2 – лишаване от свобода от пет до дванадесет години.

(4) Когато деянието по ал. 1 е извършено с терористична цел, наказанието е лишаване от свобода от пет до петнадесет години.

Общото заложническо престъпление по чл. 143а се изменя така:

Чл. 143а. (1) Който залови или задържа някого като заложник, чието освобождаване поставя в зависимост от изпълнението на определено условие от страна на юридическо или на физическо лице, се наказва с лишаване от свобода от една до осем години.

(2) Когато:

1. са задържани две или повече лица;
2. деецът заплаши, че ако условието му не бъде изпълнено, ще упражни спрямо заложника насилие извън случаите по чл. 114б, ал.2, т. 2,

3. условието е поставено за изпълнение от/пред група лица, наказанието е лишаване от свобода от две до десет години.

(3) Когато деянието е извършено от длъжностно лице при или по повод изпълнение на длъжността му или от лице, което действа по поръчение или в изпълнение на решение на престъпно сдружение, наказанието е:

1. в случаите по ал. 1 – лишаване от свобода от две до десет години;
2. в случаите по ал. 2 – лишаване от свобода от пет до дванадесет години.

Измененията се налагат за хармонизация с Международната конвенция за борба срещу вземането на заложници, приета в Ню Йорк на 17 декември 1979 г. Тази конвенция изисква всички хипотези на вземане на заложник, при които деецът заплашва, че ще причини смърт, тежка или средна телесна повреда на заложника, или че ще продължи да го задържа, ако условието му не бъде изпълнено, да се разпознават като тероризъм, независимо от вида на условието, на третото лице, пред което те са поставени, или на субекта, от когото деецът очаква изпълнението им. В допълнение, Директивата изисква всяко вземане на заложник с терористична цел да се криминализира изрично.

Формулата „залови или задържа“ е нормативно изискване относно формите на изпълнителното деяние на Конвенцията. Залавянето се отнася до резултатни действия на първоначално установяване на фактически контрол върху пострадалия, а задържането е формално поведение, при което този контрол се упражнява върху вече заловено лице. Двете форми не се поглъщат и не се изключват помежду си и могат да се извършат поотделно и независимо една от друга от един или от различни извършители. Разделянето на двете форми на изпълнителното деяние е по-прецизно спрямо действащата формула „задържи“, която обединява както дейността по първоначално залавяне, така и по държането на заложника, в единна резултатна дейност.

За да се избегне повторение на заглавието на разпоредбата с една от формите на деянието, престъплението е назовано „вземане“ на заложник.

Обособяването на чл. 114в и отделянето му от съставите на общото заложническо престъпление по чл. 143а – въведено в миналото в изпълнение именно на тази Конвенция – е най-сложният елемент от този законопроект. Целите на изменението са както да бъде постигната пълна хармонизация с Конвенцията и транспониране на Директивата поради изключително голямото значение, отдавано на тези актове от международните партньори, така и да бъде максимално запазен действащият режим на чл. 143а като престъпление срещу личността поради утвърденото му значимо приложно поле и роля на ефективно прилагано средство за противодействие на разнородна тежка престъпност, която няма признаците на терористично престъпление по смисъла на новата глава първа „а“.

Оттук измененията в чл. 143а образуват следните групи:

1) езиково съгласувателно уеднаквяване на някои съставомерни признаци, използвани и от двата състава, за да се улесни отделянето на приложните им полета и да се избегнат колизии. Така съставите ще се разделят на основата на другите признаци от съставите, а не на признаци, които са нормативно еднакви. Поради това са уеднаквени формите на изпълнителното деяние.

2) съгласувателни изменения на признаци на чл. 143а, налагащи се при извеждане на материя на тероризма от приложното му поле и повишаващи абстрактността му. Последното се налага, тъй като престъплението е общо, а терористичното престъпление – специален случай.

Оттук изброителната формула „държавна или обществена организация или на трето лице“ е преформулирана в по-прецизната и абстрактна „на юридическо или на физическо лице“, която не оставя съмнения, че включва и търговски дружества.

Квалифициращият признак „причини смърт или тежка или средна телесна повреда на заложника“ по чл. 143а, ал.2, т. 2 е заменена с „упражни спрямо заложника насилие извън случаите по чл. 114в, ал. 2, т. 2“, за да се избегне колизия с чл. 114б, ал. 2, т. 2. Застрашаването на заложника с други видове насилствено въздействие, вкл. когато деецът не е уточнил конкретно вида на вредите, с които заплашва, или те се обхващат от лека телесна повреда, психично или емоционално насилие, финансово насилие, домашно насилие, експлоатация и др., остава в обхвата на признака по чл. 143а, който повишава абстрактността си и застава в отношение на общ към признака по чл. 114б, ал.2, т. 2.

Режимът на чл. 143а е обогатен със състави относно множество пострадали и група лица, пред които условието е поставено за изпълнение. Тези състави в момента липсват, а признаците им се изискват от наднационалния стандарт за целите на чл. 114б. Поместването им само в режима на чл. 114б дестабилизира криминализацията по общото заложническо престъпление и създава риск от нормативна празнота.

3) Отпадане, заместване и преформулиране на квалифицирани признаци по сегашната ал.3, чието значение е отпаднало или се нуждаят от обновяване на формулите, за да могат да се прилагат. Така:

- отпада остарялата и неактуална формула „лице, което се занимава с охранителна дейност, от служител в организация, която извършва охранителна или застрахователна дейност, от лице, което действа по поръчка на такава организация или се представя, че действа по такава поръчка, от лице от състава на Министерството на вътрешните работи или лице, което се представя за такова“. Формулата е създадена през 1997 г. за временно описание на преходно явление в рамките на организираната престъпност от период, в който застрахователният и охранителният сектор са лишени от нормативна регулация и овладени от престъпни сдружения, както и в период, в който липсват правила служителите на МВР да се обозначават при изпълнение на служебните си правомощия. В момента формулата няма приложно поле, като създава основания за дискриминационно утежнено третиране на извършители, които без да са длъжностни лица, работят в законни търговски дружества, извършващи законна охранителна и застрахователна дейност.

- оригиналният замисъл на законодателя да обхване представители на организираната престъпност, вкл. такива, които злоупотребяват с властта си като длъжностни лица, се покрива от формулата „длъжностно лице или лице, което действа по поръчение или в изпълнение на решение на престъпно сдружение“. Понятието „престъпно сдружение“ е родово за трите вида сдружения, познати на НК – престъпна група, престъпна организация и организирана престъпна група. Изменението е съгласувано с допълнението на чл. 321. Длъжностното лице обхваща по-широк кръг субекти от „служител на МВР“, като длъжностното качество по-устойчиво покачва обществената опасност спрямо основния състав.

- хипотезата на лице, което лъжливо се представя за служител на МВР, се покрива от хипотезата „по поръчение“, както и от приложимостта на състави на общоопасни престъпления за измамливо използване на служебни обозначения в съвкупност със задържането на заложника по действащия НК, въведени след 1997 г.

4) От състава на общото заложническо престъпление по чл. 143а е изведена хипотезата, в която третото лице, предмет на престъплението, е орган на власт, представител

на обществеността или представител на чужда държава и на международна организация. Тази материя е преценена като относима към терористичното престъпление.

Така при отделяне на съставите на чл. 114б от чл. 143а са ползвани два критерия от обективна страна.

Основните състави са отделени на основата на вида на третото лице, предмет на посегателството, пред което се поставят условията. Този критерий не поражда несъответствия с Конвенцията, тъй като тя изисква липса на ограничения пред вида на третото лице само в хипотезата на чл. 114б, ал. 2, т. 2, която е основната хармонизационна норма. Използван при основните състави, критерият позволява отделяне на режимите на чл. 143а от чл. 114б, ал. 2, т. 2, както и разширяване на обхвата на квалифицирания с оглед терористична цел състав по чл. 114б, ал. 4 и към прояви извън чл. 114б, ал. 2, т. 2. Алинея 4 на чл. 114б осигурява преноса на материя от сегашния чл. 108а, ал. 1 и транспонира изискването на Директивата заложенческото престъпление да е тероризъм, когато е подчинено на терористична цел, без ограничения в елементи на обективната страна.

Квалифицираният състав на чл. 114б, ал. 2, т. 2 е обособен на основата на вида вреди, с които деецът заплашва, като ограниченията във вида на третото лице са премахнати с добавката на признака „друго юридическо или физическо лице или група лица“. Формулата е въведена, за да отговори на изискването на Конвенцията за максимално широк обхват на третите лица в описаната хипотеза, като е предпочетена пред по-абстрактни варианти поради големия риск от колизия с по-общия състав на чл. 143а. Така е запазен подходът съставите на чл. 114б, ал. 1-2 и чл. 143а, ал. 1-2 да се отнасят като специален към общ или да са огледални, когато няма риск да колизират (в хипотеза на множество заложници). Съставът на чл. 114б, ал. 2, т. 2 се изисква императивно от чл. 1 на Конвенцията. Указанията за въвеждането му без отклонения са особено строги.

Така обособеният състав на специално заложенческо престъпление по чл. 114б обхваща хипотезите на: 1) залавяне или задържане на заложник с поставяне на условие пред квалифицирано трето лице - орган на власт, представител на обществеността или представител на чужда държава и на международна организация; 2) залавяне и задържане в рамките на дейността на противодържавна и терористична група или организация; и 3) залавяне и задържане с терористична цел.

Хипотезите на третите алинеи са разграничени от вида на престъпното обединение – сдружение на организираната престъпност по чл. 143а и противодържавно или терористично сдружение по чл. 114б.

Съставът на чл. 114б е отделен и от специалното заложенческо престъпление по чл. 97а НК. Основният разграничителен признак е изменническата цел по чл. 97а, но допълнен с разлика във вида на третото лице, пред което се поставя условието, и с непосредствения обект, изводим от систематичното място на чл. 97а и разликата със систематичното място на чл. 114б.

Законът не поставя изисквания пред самото условие.

Непосредственият обект е комплексен. Престъплението по чл. 114б едновременно засяга разнородни отношения, вкл. правата на заложника и на трети лица, но доминира нормалното функциониране на публичните сектори.

Чл. 114в. Престъпления против сигурността на обекти с обществено предназначение

(1) Който с цел да причини смърт, тежка или средна телесна повреда, с терористична цел или с цел да причини значителни имуществени вреди постави взривно или друго

смъртоносно устройство на място за обществено ползване, в държавен обект, в обект от системата за обществен транспорт или в инфраструктурен обект, се наказва лишаване от свобода от три до осем години.

(2) Същото наказание се налага и на онзи, който с терористична цел извърши деянието по ал.1 по отношение на частен обект или на информационна система.

(3) Който с цел по ал. 1 причини взрив или задейства взривно или друго смъртоносно устройство на място за обществено ползване, в държавен или частен обект, в обект от системата за обществен транспорт, в инфраструктурен обект или в информационна система, се наказва с лишаване от свобода от пет до десет години.

(4) Когато с деяние по този член е причинена тежка или средна телесна повреда или от него са последвали значителни вреди, или то е извършено от длъжностно лице при или по повод изпълнение на длъжността му или от лице, което действа по поръчение или в изпълнение на решение на група или организация по чл. 111 или чл. 114п или по поръчение на чужда държава, наказанието е лишаване от свобода от пет до петнадесет години, а когато е причинена смърт - лишаване от свобода от петнадесет до тридесет години или доживотен затвор.

(5) Който с цел по ал. 1 изготвя, придобива, пренася, предава, доставя, държи или набавя взривно или друго смъртоносно устройство и не са налице обстоятелства по ал. 4, се наказва с лишаване от свобода от две до шест години.

На хармонизация са подложени главно стандарти на Международната конвенция за борба с бомбения тероризъм и на Директивата.

Пренесена е материята на чл. 336б, който се отменя. Сегашното място на чл. 336б не съответства на систематиката на закона след обособяване на глава първа „а“ „Тероризъм“ и на изискванията на международния законодател за отдаване на предимство на подобектите на тероризма при определяне на систематичното място на престъпления с комплексен обект. В допълнение, налага се прецизиране на уредбата и съгласуване с криминализацията на близки явления. Така е обособен състав на чл. 114в, в който:

- прецизирана е формулировката на предмета на престъплението в плътно съответствие с изискванията на международните актове - взривно или друго смъртоносно устройство. Премахнати са „материал“ и „вещество“, които според определенията на актовете са части от устройството и нямат самостоятелно значение на предмети на престъплението. Запазването им в текста поддържа рискове от колизии със състави на престъпления, в които предмети са описани като материали или вещества. Изменението не се отразява на нормативното съдържание на нормата, а повишава абстрактността ѝ.

- двата основни състава са отделени на основата на съчетания на вида на засегнатия предмет и целта на дееца. Конвенцията не разпростира целите да се причини смърт или телесно увреждане и да се причинят значителни имуществени вреди върху частни обекти и информационни системи. Предвид изискването на Директивата за обхващане на всички при наличие на терористична цел, обединяването на двата състава води до надхвърляне на изискването за криминализация, когато частен обект или информационна система са засегнати с цели по Конвенцията. Такова надхвърляне крие риск от колизии със състави на престъпления против собствеността и общоопасни престъпления.

- формата „взриви“ е заменена с по-прецизната „задейства“, когато предметът е устройство (ал.3). Хипотезите на взривяване на другите видове предмети се обхващат от формата „взриви“. Оформен е привилегирован състав на ал.6, в който изпълнителните деяния са допълнени и са съгласувани с формите на деянието по чл.114з (нов).

- наказуемостта е диференцирана в 4 степени между 6 отделни състава – два основни, един привилегирован, два по-слабо квалифицирани и един по-тежко квалифициран. Горните прагове на наказуемостта на квалифицираните състави е запазена при пренасянето на материята от чл. 356б. Съставите на ал. 4 и 5 препращат и към ал.6 („по този член“), която е последна поради привилегирования характер на състава.

Формулата „значителни вреди“ е използвана за описание и както на настъпилия квалифициран имуществен резултат по ал. 5, така и на една от субективните цели по ал.1. Значителността е обстоятелство, което се преценява конкретно на основата на цялата съвкупност от факти по случая, на основата на широка свобода на съдийска преценка, а не се извежда при съпоставка с минимални количествени прагове. Съдебната власт има пълна свобода на тълкуване, вкл. като приобщава към понятието свои действащи стандарти.

Подходът целта да се формулира като субективна насоченост към „значителни“ вреди е необичаен. Традиционно такова указание за мащабите на вредата липсва, тъй като те са оценима, когато вредата реално е настъпила и са по-трудно установим като субективно очакване на дееца. Допуснатото отклонение от тази нормативна практика в чл. 114в се дължи на обстоятелството, че изискванията на Конвенцията относно целта са ограничени до значителност на вредата. По това тази терористична цел се отличава от типичната вредоносната цел по състави на други видове престъпления. Тази разлика е част от малкото критерии за разграничение на терористичното престъпление от тях. Отпадането на „значителността“ би разширило обхвата на целта, което се допуска от Конвенцията, но усилва рисковете от колизии със състави на сходни по обективна страна престъпления със същата цел. Въпреки множеството обсъждания в хода на консултациите, колебанията по този въпрос останаха. Законопроектът се предлага с добросъвестно излагане на това затруднение, за да се осигури информираното му обсъждане.

В непосредствения обект доминират отношенията, осигуряващи безопасността на публични и обществени обекти, в които се осъществяват публични дейности и протича общественият живот

Чл. 114г. Застрашаване на сигурността на въздухоплаването и корабоплаването чрез насилие срещу лица

- (1) Който употреби сила или заплашване спрямо лице, което се намира:
1. във въздухоплавателно средство;
 2. на кораб;
 3. на неподвижна платформа, разположена върху континенталния шелф, или
 4. в сграда или съоръжение на гражданско летище,
- с което застраши или може да застраши тяхната безопасност при ползване, се наказва с лишаване от свобода от две до десет години.
- (2) Когато деецът е използвал взривно или друго смъртоносно устройство или вещество и извършеното не съставлява по-тежко престъпление, наказанието е лишаване от свобода от пет до десет години.
- (3) Когато деянието по ал. 1 е извършено от длъжностно лице при или по повод изпълнение на длъжността му или от лице, което действа по поръчение или в изпълнение на решение на престъпно сдружение или на група или организация по чл. 111 или чл. 114п или по поръчение на чужда държава, наказанието е лишаване от свобода от пет до дванадесет години.
- (4) Когато от деянието по ал. 1 е последвала значителна повреда на предмета на престъплението, наказанието е лишаване от свобода от три до петнадесет години.

(5) Независимо дали са настъпили последици по ал. 4, когато от деянието по ал. 1 или 2:

1. е последвала тежка или средна телесна повреда на едно или на повече лица, наказанието е лишаване от свобода от пет до петнадесет години;

2. е последвала смърт на едно или на повече лица, наказанието е лишаване от свобода от петнадесет до двадесет години или доживотен затвор.

(6) Който се закани другиму с престъпление по предходните алинеи и това може да застраши безопасното ползване на въздухоплавателно средство, кораб или неподвижна платформа, разположена върху континенталния шelf, се наказва с лишаване от свобода до пет години.

Текстът е в изпълнение на задължения по Конвенцията от Монреал за борба с незаконните актове, насочени против безопасността на гражданската авиация, допълващия я Протокол за борба с незаконните актове на насилие в летищата, обслужващи международната гражданска авиация, Римската конвенцията за преследване на незаконните действия, насочени срещу сигурността на морското корабоплаване и Римския протокол за преследване на незаконните действия, насочени срещу сигурността на неподвижни платформи, разположени върху континенталния шelf. Пренесена е материята на чл. 341, ал. 3 и 4 и чл. 341в, ал. 4 и 5 НК, които се отменят.

Аналогично на чл. 114в, при пренасянето комплексният обект се реструктурира. Докато материята е уредена в глава единадесета, предимството е на подобектите, свързани с охрана на специалната административна регулация, отклонението от която създава обща опасност. В новия чл. 114г акцентът пада върху отношенията, осигуряващи безопасността на корабоплаването и въздухоплаването, произтичаща от свободното и правомерно поведение на лицата, пътуващи във съответните плавателни средства.

При пренасянето е повишена абстрактността на езиковите формули със запазване на нормативното съдържание, като са отстранени безсъдържателни езикови излишества и казуистика.

Предметът на престъплението е формулиран като въздухоплавателно средство; кораб; неподвижна платформа, разположена върху континенталния шelf; и сграда или съоръжение на гражданско летище. Последната формула е предназначена да улесни правораздаването по отношение на пространствените граници, в които може да се извърши деянието, в изпълнение на изискванията да се осигури ефективно правоприлагане. Формулата е съобразена с понятията за гражданско летище, видове граждански летища и елементи на тези понятия в специалните актове – Наредба № 14/ 15.10.2012 г. за летищата и летищното осигуряване (§ 54 ДР) и Закона за гражданското въздухоплаване – и представлява прецизиране на съставомерни признак. Летището се състои от сгради, съоръжения и оборудване, но изпълнителното деяние може да се извърши само в сграда или съоръжение.

С добавката „при ползване“ законът уточнява, че предметът на престъплението е годен за експлоатация, независимо дали се намира в експлоатация, в полет, на вода или не към момента на деянието. Така от обхвата на състава се изключват музейни и учебни експонати, останки от катастрофирали съдове и други подобни.

Тъй като в терминологията на НК експлоатацията описва хипотези на груби нарушения на човешки права, за описание на годността на предмета на престъплението да бъде ползван е предпочетена българската дума „ползване“. В допълнение, тя е езиково уеднаквена с формата „използване“, описваща форми на изпълнителните деяния по други състави, което избистря и стабилизира смисловата структура на законовите понятия.

Обхватът е разширен съобразно изискванията на международните договори, като включва и хипотези, в които деянието реално застрашава, а не само „може да застраши“ безопасността на предмета на престъплението.

Признакът „значителна повреда“ по чл. 114г, ал. 4 (нов) е различен от „значителни вреди“. Той се отнася до съществено нарушение на функционалната и експлоатационна годност на предмета на престъплението, което може и да е вреда на значителна стойност, но може и да не е.

Наказуемостта по основния състав е променена с намаляване на специалния минимум от 5 на 2 години лишаване от свобода, тъй като при преподреждането на материята в обхвата му навлизат и по-леки прояви.

Чл. 114е. Терористично завладяване на плавателно средство

(1) Който чрез употреба на сила или заплашване завладее или по друг начин установи контрол върху:

1. въздухоплавателно средство;
2. кораб;
3. неподвижна платформа, разположена върху континенталния шелф, се наказва с лишаване от свобода от три до дванадесет години.

(2) Когато деянието по ал. 1 е извършено от длъжностно лице при или по повод изпълнение на длъжността му или от лице, което действа по поръчение или в изпълнение на решение на престъпно сдружение или на група или организация по чл. 111 или чл. 114п или по поръчение на чужда държава, наказанието е лишаване от свобода от три до петнадесет години.

(3) Наказанието по алинея 2 се налага и когато от деянието по ал. 1 е последвала значителна повреда на предмета на престъплението.

(4) Независимо дали са настъпили последици по ал. 3, когато от деянието по ал. 1 или 2 е последвала:

1. тежка или средна телесна повреда на едно или на повече лица, наказанието е лишаване от свобода от пет до петнадесет години;
2. смърт на едно или на повече лица, наказанието е лишаване от свобода от петнадесет до двадесет години или доживотен затвор.

На хармонизацията е подложена основно Хагската конвенция за борба с незаконното завладяване на самолети, както и Конвенцията за преследване на незаконните актове, насочени против безопасността на гражданската авиация, Конвенцията за преследване на незаконните действия, насочени срещу сигурността на морското корабоплаване, и Протоколът за преследване на незаконните действия, насочени срещу сигурността на неподвижни платформи, разположени върху континенталния шелф.

Извежда се материя от чл. 341б, ал.2 в частта извършване на деянието със сила или заплашване. Пренасянето не е автоматично. Основният състав на чл. 114д, ал. 1 (нов) е прередактиран и преструктуриран с повишаване на нормативната абстрактност. Отстранена е формулата „намиращо се на земята или в полет“, тъй като друго състояние годно за ползване въздухоплавателно средство не може да има и изреждането е излишно. По същите съображения е премахната формулата „намиращ се в морските пространства или във вътрешните водни пътища на Република България или в открито море“ по отношение на кораб. Нормата на чл. 114д обхваща завладяване на плавателното средство във всички тези случаи.

При пренасянето е запазена наказуемостта.

За уплътняване на защитата са развити квалифицирани състави, успоредни на ползваните в другите сходни състави от главата.

В чл. 341б, ал.2 се запазва незаконно завладяване на други средства за обществен транспорт или за превоз на стоки. Сегашната алинея 3 става алинея 2 с прередактиране на препращането относно наказанието само към алинея 1. Алинея 3 се изменя, като се криминализира извършването на престъплението по поръчение или в изпълнение на решение на престъпно сдружение. Съставът е огледален на този по чл. 114д, ал. 2, криминализиращ терористичното действие, извършено по поръчение или в изпълнение на решение на група или организация.

Чл. 114е. Застрашаване на сигурността на въздухоплаването и корабоплаването чрез опасни средства и начини

(1) Който постави:

1. във въздухоплавателно средство;

2. на кораб или в негов товар;

3. на неподвижна платформа, разположена върху континенталния шелф,

устройство или вещество, което може да разруши въздухоплавателното средство, кораба или платформата, да ги повреди или направи негодни за ползване или да застраши сигурността им, ако не подлежи на по-тежко наказание, се наказва с лишаване от свобода от три до десет години.

(2) С наказанието по ал. 1 се наказва и онзи, който предаде или съобщи информация или подаде сигнал, за които знае, че са лъжливи, или премести знак, предназначен за обезпечаване сигурността на движението, и с това застраши сигурността на въздухоплавателно средство в полет или безопасното плаване на кораб.

(3) Който:

1. използва взривно вещество, радиоактивен материал, биологично, химично или ядрено оръжие, или друго ядрено съоръжение срещу или във въздухоплавателно средство, на кораб или на неподвижна платформа, разположена върху континенталния шелф;

2. изпусне, излее, изхвърли или разтоварва от въздухоплавателно средство, от кораб или от неподвижна платформа, разположена върху континенталния шелф взривно вещество, радиоактивен материал, биологично, химично или ядрено оръжие, или друго ядрено съоръжение;

3. изпусне, излее, изхвърли или разтоварва от въздухоплавателно средство, от кораб или от неподвижна платформа, разположена върху континенталния шелф петрол, втечен природен газ, опасно или вредно вещество, извън случаите по т. 2;

4. използва въздухоплавателно средство или кораб

и с това създаде опасност за живота на друго или за причиняване на тежка или на средна телесна повреда, или на значителна вреда, се наказва с лишаване от свобода от три до дванадесет години.

(4) С наказанието по ал. 3 се наказва и онзи, който противозаконно превозва на въздухоплавателно средство или на кораб оръжие, опасно вещество, материал, информационна технология или друг предмет, предвиден в международен договор, влязъл в сила за Република България.

(5) Когато деянието по предходните алинеи е извършено с терористична цел или от длъжностно лице при или по повод изпълнение на длъжността му или от лице, което действа по поръчение или в изпълнение на решение на престъпно сдружение или на група или

организация по чл. 111 или чл. 114п или по поръчение на чужда държава, наказанието е лишаване от свобода от пет до петнадесет години.

(б) Ако в случаите по предходните алинеи е последвала:

1. средна или тежка телесна повреда на едно или повече лица, наказанието е лишаване от свобода от осем до петнадесет години;

2. смърт на едно или повече лица, наказанието е лишаване от свобода от десет до двадесет години или доживотен затвор.

На хармонизация са подложени стандарти на Конвенцията за преследване на незаконните актове, насочени против безопасността на гражданската авиация, Конвенцията за преследване на незаконните действия, насочени срещу сигурността на морското корабоплаване и Протокола за преследване на незаконните действия, насочени срещу сигурността на неподвижните платформи, разположени върху континенталния шелф. Пренесена е материя от чл. 341а, ал.2, б, „б“, ал.5 и 6 и чл. 341в, ал. 1, 2, 3, т.2 и ал.6, които се отменят. Наказуемостта е запазена.

В основния състав по чл. 114е формулата относно причинната връзка се изменя спрямо разпоредбите на чл. 341а. Според формулите на чл. 341а тя протича на етапи между средството на престъплението, годността му да причини повреда на предмета на престъплението, годността на такава повреда, ако настъпи, да създаде опасност или експлоатационна негодност. Тази твърде тромава структура на причинната връзка не е подходяща за български наказателен закон поради трудностите, които поражда при неговото прилагане. В същото време тя не е формулирана по същия начин в чл. 341в.

В новия чл. 114е причинната връзка е опростена, като е премахнато междинното звено (възникването на повреда) без изменение на причинността между деянието и крайния резултат. Така рискът предметът на престъплението да стане негоден за ползване или да бъде застрашена сигурността му произтича от устройството (независимо как), а не само и единствено от повредата, която то може да причини на предмета на престъплението. В десетилетията след приемане на конвенциите възникват редица възможности описаният в състава резултат да бъде достиган чрез такива въздействия върху предмета на престъплението, които го правят опасен или негоден, без да го повреждат (напр., заглушаване или разстройване на сигнал, водещо до разстройване или неверни показания на навигационни уреди). Това облекчава прилагането на разпоредбата. Улеснява се доказването на причинната връзка, с което се намалява зависимостта на практическа приложимост на състава от доказателствени и процесуални особености на конкретния случай и се увеличава потенциалът за еднакво и непротиворечиво правоприлагане.

В чл. 341а се запазва само режимът на непредпазливо престъпление с препращане към чл. 341 относно последиците. Аналогично с чл. 341в.

Материята на чл. 341в, ал.1 и 2 се премества в чл. 341а, ал.2. Обхватът на материята по чл. 341в, ал.1 се разширява с отпадане на изискването деянието да е от естество да застраши, като престъплението става формално, а съставът - субсидиарен. Наказуемостта се изравнява с тази на огледалния състав за въздухоплавателно средство.

Така съставеният чл. 341а кодифицира остатъчната материя в глава единадесета и се ограничава от терористичното действие по-лесно, тъй като е изграден върху същия понятиен апарат и структура на връзките между отделните съставомерни признаци. Възможно е обаче той да не намира приложение в практиката, тъй като се поглъща от по-тежко наказуеми състави, най-близкият от които е чл. 114е. Това следва да се провери и при потвърждаване

на предположението да се обмисли отмяна на разпоредбата, ако тя няма и превантивно предназначение.

Чл. 114ж. Разрушаване и повреждане на плавателно средство или съоръжение

(1) Който разруши въздухоплавателно средство или му причини повреда, която го прави негодно за полет или която може да застраши сигурността му в полет, се наказва с лишаване от свобода от пет до петнадесет години.

(2) Наказанието по алинея първа се налага и на онзи, който:

1. разруши кораб или му причини повреда, или причини повреда на неговия товар, която прави кораба негоден за ползване или може да застраши безопасното му плаване;
2. разруши неподвижна платформа, включително когато е разположена върху континенталния шелф, или ѝ причини повреда, която я прави негодна за ползване или може да застраши нейната сигурност.

(3) Който разруши или повреди, или наруши работата на:

1. инсталация или съоръжение за ръководството на движението или ползването на въздухоплавателно средство, ако това може да застраши неговата сигурност в полет;
2. морски навигационни съоръжения, когато това може да застраши безопасното плаване на кораб;
3. инсталация или съоръжение на гражданско летище, ако това действие застрашава или може да застраши неговата сигурност,
се наказва с лишаване от свобода от три до десет години.

(4) С наказанието по алинея трета се наказва и онзи, който по какъвто и да е начин прекъсне или разстройва дейността на гражданско летище и с това застраши или може да застраши неговата сигурност.

(5) Когато деянието по предходните алинеи е извършено чрез използване на взривно или друго смъртоносно устройство или вещество или друго оръжие или от него са настъпили значителни имуществени вреди, наказанието е лишаване от свобода от пет до двадесет години.

(6) Когато деянието по предходните алинеи е извършено от длъжностно лице при или по повод изпълнение на длъжността му или от лице, което действа по поръчение или в изпълнение на решение на престъпно сдружение или на група или организация по чл. 111 или чл. 114п или по поръчение на чужда държава, наказанието е лишаване от свобода от десет до двадесет години и конфискация.

На хармонизация са подложени стандарти на Конвенцията за преследване на незаконните действия, насочени срещу сигурността на морското корабоплаване, Конвенцията за преследване на незаконните актове, насочени против безопасността на гражданската авиация, допълнителният Протокол за борба с незаконните актове на насилие в летищата, обслужващи международната гражданска авиация, и Протокола за преследване на незаконните действия, насочени срещу сигурността на неподвижните платформи, разположени върху континенталния шелф. Пренесена е материя от чл. 340, ал.2, 3 и 4 (в частта „или прекъсне дейността на службите на летището, като това застраши или е от естество да застраши сигурността на летището“) и чл. 341а, ал.2, б. „а“, които се отменят.

Пренасянето не е автоматично. Съставите са реструктурирани и препоредени, като е заличено казуистичното изброяване дали плавателните средства са в експлоатация или не, както и къде се намира самолет, който не е в експлоатация, които произтичат от множеството международни актове, изискващи криминализация на конкретни хипотези. По

действащите разпоредби тези уточнения също не влияят на наказуемостта и утежняват разпоредбите с излишни състави и елементи. При пренасянето абстрактността е повишена, като режимът е уеднаквен към всички споменати в чл. 114ж предмети.

При пренасянето на нормите от чл. 340, ал. 2-3 и 341а, ал. 2, б. „а“ съответно към чл. 114ж, ал. 1-2 (нови) и чл. 114ж, ал. 3, т. 1 (нов) специалният максимум е намален съответно на 15 години и на 10 години. Съответните явления не оправдават наказване до 20, съответно до 15 години лишаване от свобода. Първата граница е възприета като горна за престъпления, засягащи човешки живот или здраве или нанасящи особено тежки вреди, а втората – за увреждащи състави, които не засягат човешки живот, но могат да причинят значителни вреди. Наказуемостта е съгласувана с подхода, възприет от глава първа „а“ и преобладаващ в действащите разпоредби, предмет на законодателна интервенция

Чл. 114з. Престъпления с предмет ядрен материал

(1) Който без надлежно разрешение произвежда, видоизменя, разпръсква, придобива, държи, премества, предава другиму, използва, унищожава или повреди ядрен материал или източник на йонизиращи лъчения или компонент за такъв източник, се наказва с лишаване от свобода от една до шест години.

(2) Когато от деянието по ал. 1 е последвала:

1. опасност от причиняване на вреда на околната среда или на значителни имуществени вреди,

2. опасност за живота или здравето на друго, наказанието е лишаване от свобода от две до осем години.

(3) Когато от деянието по ал.1 е последвала:

1. вреда за околната среда или значителни имуществени вреди,

2. средна или тежка телесна повреда на едно или повече лица, наказанието е лишаване от свобода от пет до десет години;

(4) Който:

1. чрез въвеждане в заблуждение или използване на сила или заплашване поиска да му бъде даден ядрен материал или друг източник на йонизиращо лъчение;

2. заплашва, че ще използва ядрен материал или друг източник на йонизиращо лъчение за причиняване на смърт, на тежка или на средна телесна повреда, или на значителна имуществена вреда; или

3. заплаши, че ще придобие ядрен материал или друг източник на йонизиращо лъчение, за да принуди друго да извърши, да пропусне или да претърпи нещо противно на волята му с цел да придобие по какъвто и да е начин такъв материал,

се наказва с лишаване от свобода от три до дванадесет години и с конфискация до една втора от имуществото на дееца.

(5) Когато деянието по предходните алинеи е извършено с терористична цел или от длъжностно лице при или по повод изпълнение на длъжността му, наказанието е лишаване от свобода от пет до петнадесет години.

(6) Когато деянието по предходните алинеи е извършено от лице, което действа по поръчение или в изпълнение на решение на престъпно сдружение или на група или организация по чл. 111 или чл. 114п или по поръчение на чужда държава, наказанието е лишаване от свобода от десет до двадесет години и конфискация.

(7) Когато с деяние по предходните алинеи е причинена смърт на едно или повече лица, наказанието е лишаване от свобода от петнадесет до тридесет години или доживотен затвор.

На хармонизация е подложена основно Конвенцията за физическа защита на ядрения материал. Пренесена е материя от чл. 356к, ал. 2, т. 1-4 НК, които се отменят.

Съставите са препоредени. Обособени са отделни квалифицирани състави със запазване на наказуемостта. Всички състави са умишлени.

При пренасянето на материята е променен обектът. Това вече не е специалният режим на ядрените материали и други източници на йонизиращо лъчение (чл. 356к), а обществената сигурност и близки до нея подобекти (чл. 114з). Това налага повишаване на абстрактността на формите на изпълнителното деяние. Те вече не са тясно привързани към съответната терминология на специалните закони – не отразяват вид регулирана стопанска дейност - а могат да описват и фактически действия, представляващи по-общо поведение на деца.

Оттук, формата „придобива“ се отнася до всякакви форми на форми на установяване на фактическа или разпоредителна власт върху предмета на престъплението. То включва и неправомерно упражняване на фактическа власт от субект, който правомерно е получил владението върху предмета („присвояване“), както и неправомерно отнемане на предмета от чуждо владение („кражба“ по смисъла на международните договори). Формата „видоизменя“ обхваща всякакви въздействия от естество да внесат промяна в предмета, вкл. обработка. Формата „премества“ се отнася до всякакви действия, в резултат на които предметът променя местоположението си, като начините и средствата са без значение за определяне на формата на деянието. Тя, следователно, включва и пренасянето и превозването

В чл. 356к е запазен основният състав без промяна във формите на деянието (ал.1), както и съставът на смесена вина със запазване на наказуемостта (ал.2, сегашна т. 5). Съставът на чл. 356к, ал. 3 диференцира наказуемостта според връзката си с ал.1 или ал. 2, когато извършеното е непредпазливо.

Чл. 114и. Престъпления с терористична цел

(1) Който с терористична цел причини средна или тежка телесна повреда, противозаконно лиши другото от свобода или го отвлече, или унищожи или повреди чуждо имущество, или извърши престъпление по чл. 143, чл. 319б - 319г, чл. 326, чл.330, чл. 333, чл. 334, чл. 336а, чл. 337, чл. 339, чл. 340, чл. 341б, чл. 341в, чл. 344, чл. 347, ал. 1, чл. 348, чл. 349, чл. 350, чл. 352, ал. 1, 2 и 3, чл. 354, чл. 356е, чл. 356з, чл. 356л и чл. 356м, се наказва с лишаване от свобода от пет до петнадесет години.

(2) Наказанието е лишаване от свобода от петнадесет до двадесет години или доживотен затвор, когато:

1. пострадало е длъжностно лице, орган на власт, представител на обществеността или представител на държава или на международна организация;

2. пострадало е лице от състава на командването на българските въоръжени сили или на съюзническа въоръжена сила;

3. са пострадали две или повече лица;

4. деянието е причинило разрушаване или повреждане на културна или историческа ценност или на елементи от далекосъобщителната мрежа или критична инфраструктура;

5. деянието е причинило обществено бедствие;

6. деянието е причинило смущения или прекъсване на снабдяването с вода, електроенергия или други основни природни ресурси и от това е възникнала опасност за живота на хората;

7. деянието е извършено от длъжностно лице при или по повод изпълнение на длъжността му или от лице, което действа по поръчение или в изпълнение на решение на група или организация по чл. 111 или чл. 114п или по поръчение на чужда държава;

8. деянието е извършено повторно или представлява опасен рецидив.

(3) Който с терористична цел унищожи или повреди сграда, строеж, инсталация, съоръжение, място за обществено ползване, информационна система, транспортно средство или друго значително имущество, се наказва с лишаване от свобода от пет до петнадесет години, а когато деянието представлява особено тежък случай – с лишаване от свобода от десет до двадесет години.

(4) Когато с деяние по предходните алинеи и причинена смърт, наказанието е лишаване от свобода от петнадесет до тридесет години или доживотен затвор.

Разпоредбата се основава на действащия чл. 108а НК и пренася материя от основния състав. В предлагания вид чл. 114и кодифицира онези посегателства, които са тероризъм само при наличието на терористична цел. При тях тази цел е възведена в признак по основния състав и при нейното отсъствие престъплението е от друг вид (вж. подробно обяснение по-горе). Когато престъплението е тероризъм поради признаци на обективната страна (*per se*), то е криминализирано в предходните разпоредби на раздела, като терористичната цел е квалифициращо обстоятелство в някои случаи. Оттук, материя на чл. 108а, ал.1 относно престъпления, които са тероризъм и без терористична цел, но тя е и квалифициращо обстоятелство за тях, е изведена от обхвата на чл. 114и или от обхвата на основния му състав, както следва:

Чл. 115 – пренесен в чл. 114и, ал. 4.

чл. 116, ал. 1, т. 1 – пренесен в чл. 114а.

чл. 142а (3), т. 2 – пренесен в чл. 114а.

чл. 143а – пренесен в чл. 114б.

чл. 144, ал. 2 – пренесен в чл. 114а, ал. 3 и чл. 114и, ал. 2, т. 1.

чл. 170, ал. 3 – пренесен в чл. 114б, ал. 5, вр. с ал. 4.

чл. 216(5) – пренесен в чл. 114и, ал. 2, т. 4 и т. 7.

чл. 216а(2) – пренесена в чл. 114и, ал. 2, т. 6.

чл. 216а(3) – признакът повторност е в чл. 114и, ал. 2, т. 8.

Чл. 341а – пренесен в чл. 114е.

Чл. 356к – пренесен в чл. 114з.

Наказуемостта по сегашния чл. 108а, ал. 1 е запазена.

В структурата на криминализацията в основния обхват нормативното привързване към съответните други по вид престъпления е извършено на основата на смесен подход – престъпления с по-големи и разнообразни нормативни режими, обхващащи раздели или части от раздели в други глави, са описани с наименованието на престъплението, за да се избегне колизия при казуистично съгласуването с прекомерен брой състави, всяко бъдещо изменение в които ще налага изменения глава първа „а“. Това са средна или тежка телесна повреда, противозаконно лишаване от свобода, отвлечане и унищожаване и повреждане на чуждо имущество. Останалите престъпления, чийто режим е ограничен до конкретна разпоредба от НК, са въведени чрез пряко препращане към съответния текст.

3.3.5. Несъщински терористични престъпления: Раздел II на глава първа „а“

Раздел II обхваща следните видове престъпления:

- Чл. 114к. Терористично проповядване

- Чл. 114л. Явно подбуждане
- Чл. 114м. Приготовление
- Чл. 114н. Набиране и обучаване
- Чл. 114о. Финансиране на тероризъм
- Чл. 114п. Организирана терористична дейност
- Чл. 114р. Заканване с тероризъм
- Чл. 114с. Лично укривателство на терорист
- Чл. 114т. Недоносителство

Чл. 114к. Терористично проповядване

(1) Който проповядва извършването на тероризъм, се наказва с лишаване от свобода до три години, пробация или глоба до пет хиляди лева, както и с обществено порицание.

(2) Когато деянието по ал. 1 е извършено:

1. от длъжностно лице или от представител на обществеността при или по повод изпълнение на службата или на функцията му; или

2. чрез средства за масова информация, изявление в социални мрежи или по друг начин, който позволява последващо или масово разпространение на проповедта, наказанието е лишаване от свобода от една до шест години и обществено порицание.

(3) Когато деянието по предходните алинеи е извършено от лице, което действа по поръчение или в изпълнение на решение на група или организация по чл. 111 или по чл. 114п или по поръчение на чужда държава, наказанието е лишаване от свобода от пет до десет години.

Разпоредбата е формирана при отделянето на материя от чл. 108 НК, който в частта „проповядване на насилствено изменение на установения от Конституцията на Република България обществен и държавен строй“ засяга обекти, изведени в глава първа „а“. Съставът е огледален на чл. 108 (изменен) и следва подхода, описан по-долу в мотивите към чл. 108 (изменен).

Чл. 114л. Явно подбуждане

Който явно подбужда към престъпление по тази глава, се наказва с лишаване от свобода от две до десет години, но с не по-тежко наказание от това, предвидено за самото престъпление.

Съставът е пренесен от чл. 111, ал. 3 (действаща) НК с разширяване на криминализацията по отношение на всички престъпления от главата, съответно на въведения нов обем материя. Наказуемостта е запазена.

Чл. 114м. Приготовление

(1) За приготовление към престъпление по тази глава наказанието е лишаване от свобода до шест години, но не повече от наказанието, предвидено за съответното престъпление.

(2) Който премине през границата на страната с цел да участва в извършването или подготовлението към престъпление по тази глава, или по какъвто и да е начин да спомогне на друго лице или група лица да извършат тероризъм против друга държава, се наказва с лишаване от свобода до десет години.

(3) Наказанието по ал. 2 се налага и на:

1. чужденец, който с целта по ал. 1 незаконно пребивава в страната;

2. онзи, който организира или подпомага пътуване с цел тероризъм на лице по ал. 2 и 3.

Пренесена е относимата към тероризма материя на чл. 110. Обхватът се разширява до всички престъпления от главата, съответно на въведения нов обем материя.

Повишена е абстрактността на нормата. Съставът се прилага за всички приготовления, извършени в териториалната юрисдикция на България, независимо дали деецът е български гражданин и независимо къде е местоизвършването на подготвяното престъпление. Сегашната алинея 2 на чл. 110 се заличава като нормативно излишна.

Разпоредбата обхваща и престъплението „пътуване с цел тероризъм“, което има нетипичен подготвителен характер. Международните стандарти го третират като относително самостоятелно, но въвеждането му в рамките на чл. 114и позволява както разграничението му като специална хипотеза, така и свързването му с подпомагащите дейности по ал. 3, като се запази абстрактността на режима и разграничението на приложните полета. Подход на извеждането му в отделна разпоредба създава някои рискове от колизии, преценени като неблагоприятни в хода на обсъжданията.

Чл. 114н. Набиране и обучаване

(1) Който набира или обучава отделни лица или групи от хора за извършване на престъпление по тази глава, се наказва с лишаване от свобода от три до дванадесет години и с лишаване от права по чл. 37, ал. 1, т. 6, 7 и 9, както и с обществено порицание.

(2) Който с цел по ал. 1 се обучава в извършване на престъпление по тази глава, се наказва с лишаване от свобода до осем години.

Престъплението е обособено с извеждане на действащо право от чл.108а, ал.3 и ал.4 и запазване на наказуемостта по ал.2. Наказанието по ал.1 е увеличено поради увеличения обем тежки престъпления в главата, до които престъплението по чл. 114н, ал.1 вече се отнася.

Чл. 114о. Финансиране на тероризъм

(1) Който пряко или косвено събира или предоставя финансови средства или други имущества, като знае, че те ще бъдат използвани изцяло или отчасти:

1. за извършване на престъпление по тази глава;
2. от група или организация по чл. 114п;
3. от лице, извършило престъпление по тази глава,

се наказва с лишаване от свобода от три до дванадесет години и с лишаване от право по чл. 37, ал. 1, т. 6, 7 и 9.

(2) Когато деянието е извършено от:

1. длъжностно лице при или по повод изпълнение на длъжността;
2. по поръчение или в изпълнение на решение на група или организация по чл. 111 или чл. 114п;
3. по поръчение на чужда държава,

наказанието е лишаване от свобода десет до двадесет години, конфискация и лишаване от право по чл. 37, ал. 1, т. 6, 7 и 9.

(3) „Финансови средства или други имущества за финансиране на тероризъм“ по смисъла на ал. 1 са всякакви активи, финансови, икономически ресурси, материална или нематериална облага, движима или недвижима собственост, независимо от начина на придобиване, документи или инструменти, включително в електронна или цифрова форма,

доказващи право на собственост или интерес, средства, банкови кредити, пътнически чекове, банкови чекове, парични преводи, акции, ценни книжа, облигации, менителници или акредитиви, лихви, дивиденди или друг доход или стойност, начислени или генерирани от такива средства, които потенциално могат да бъдат използвани за получаване на средства, стоки или услуги.

(4) Предметът на престъплението се отнема в полза на държавата, а когато липсва или е отчужден, се присъжда неговата равностойност.

Финансирането на тероризма е изведено от действащия чл. 108а, ал.2 с обновяване на нормативните връзки към нововъведените състави от главата.

Общите признаци на субекта, на изпълнителното деяние, на причинните връзки и на предмета на престъплението са формулирани съобразно изискванията за максимална широта на криминализацията. Изразът „пряко или косвено“ е запазен въпреки същността си на нормативно излишен (трети начин, различен от пряк или косвен, няма), заради прякото указание към правоприлагащите органи да не ограничават обхвата само до преките причинни връзки на финансирането. По същия начин е запазена и формулата „изцяло или отчасти“.

От субективната страна е изведен евентуалният умисъл и е оставен само прекият („знае, че те ще бъдат използвани“). Промяната се дължи на: 1) наднационалното указание се отнася само до пряк умисъл; 2) обхващането на косвено и на частично финансиране създава нестабилност на криминализацията, ако умисълът е евентуален – тези признаци предполагат умисълът да е само пряк. Разширяването на обхвата не се изисква от наднационален акт и не допринася за ефективното правораздаване в материята, поради което се изоставя.

Предназначението на финансовите средства и на имуществата е описано в трите изисквани от международните и общностните стандарти варианти:

- „за извършване на престъпление по тази глава“. Признакът обхваща и приготвянето към тероризъм, което е престъпление по чл. 114м, т.е. „престъпление по тази глава“, както и всякакви хипотези на опит, който по българското право винаги е наказуем (чл. 18 НК). Тази хипотеза покрива случаи, в които е налице връзка между предоставянето на имуществата и конкретно престъпление.

- от група или организация по чл. 114п. Признакът не съдържа ограничения относно начина на ползване и др.;

- от лице, извършило престъпление по тази глава. Признакът плътно възпроизвежда нормативния смисъл на наднационалния признак „individual terrorist“ съгласно определението в Директивата. Законът не изисква осъждане, а фактическо изпълнение на престъпление от главата, довършено или не. Хипотезата се отнася до възникнало материално правоотношение между това лице и българската държава поради осъществено от лицето терористично престъпление.

Законът не изисква връзка между финансирането на лицето и извършеното от него престъпление. Деецът предоставя средства на терориста, като целта на предоставянето, както и предназначението на средствата са индивидуализиращи обстоятелства. Отсъствието на такава връзка в случаите по чл. 114о, ал. 1, т. 3 означава, че съставът покрива предоставяне на средства за пътуване, за издръжка, вкл. на трето лица, за лични нужди, за изпълнение на парични задължения и пр.

Трите признака по т.1-3 на чл. 114о, ал.1 са съвместими. Квалификацията може да обхване и трите, ако са налице съответните фактически обстоятелства.

Определението по чл. 114о, ал.3 е пренесено от действащия чл. 93, т. 32 НК. Тъй като то пояснява признак, използван само в тази разпоредба, която се обособява извън режим за финансиране на противодържавна престъпност, систематичното му място в общата разпоредба на чл. 93, т. 32 вече не е оправдано. Каталогът по чл. 93 се отнася до понятия, които се използват в повече от една разпоредба. За улесняване и на правораздаването, определението е преместено в чл. 114о. Наименованието на признака е променено, като в него е въведено понятието „имущество“, с което се осигурява съгласуване на режимите на отнемането на предмета на престъплението с тези по чл. 53 НК (изменен). Намесата е в изпълнение на изискването за осигуряване на ефективно правораздаване, особено в свързаните материи на тероризма и изпирането на пари.

В съответствие с указанията на методологията на FATF липсва законово изискване средствата да са с известен или със законен произход или реално да са били използвани за тероризъм.

Чл. 114п. Организирана терористична дейност

(1) Който образува или ръководи група или организация, която си поставя за цел извършването в страната или в чужбина на престъпления по тази глава, се наказва с лишаване от свобода до дванадесет години.

(2) Който участва в такава група или организация, се наказва с лишаване от свобода до десет години.

(3) Когато групата или организацията си поставя за цел извършването на престъпление по чл. 114а, ал. 1 или ал. 2, чл. 114б, 114д или 114и, наказанието е:

1. по ал. 1 - лишаване от свобода от десет до двадесет години;

2. по ал. 2 - лишаване от свобода от пет до дванадесет години

(4) Участник, който доброволно се предаде на властта и разкрие всичко, което му е известно за организацията или групата, когато е извършено някое от престъпленията, за които тя е създадена, и с това улесни разкриването и доказването им, се наказва при условията на чл. 55.

(5) Не се наказва участник, който доброволно се предаде на властта и разкрие групата или организацията, преди да е извършено друго престъпление по тази глава.

Относно мотивите за чл. 114п, вж. по-горе. Режимът е огледален на този на противодържавната група или организация по чл. 111(нов). Двата са с еднаква санкционна тежест поради невъзможността да се разграничат по обществена опасност на етапа на диференциацията (законодателен етап). Наказанията са структурирани при осигуряване на относително широки възможности на съда да индивидуализира.

Режимът по чл. 114п се прилага само ако престъпното сдружение си поставя за цел престъпления по тази глава или евентуално по тази и други глави, различни от глава първа. Ако предметът на дейност включва тероризъм *и противодържавна дейност*, независимо дали включва и трети вид престъпления, режимът е по чл. 111, ал. 3 (нов).

Чл. 114р. Заканване с тероризъм

(1) Който се закланя с престъпление по чл. 114а, 114б, ал. 1-3, 114г, ал. 1-5, 114д, ал. 1-4, 114е се наказва с лишаване от свобода до три години, пробация или глоба

(2) Който се закланя да извърши друго престъпление по тази глава и това заканване би могло да предизвика основателен страх за осъществяването му, се наказва с лишаване от свобода от една до четири години.

(3) Ако деянието е извършено от лице, което ръководи или образува група или организация по чл. 111 или чл. 114ж, наказанието е лишаване от свобода от две до осем години.

Режимът обхваща материята на чл. 111, ал. 1 и ал. 2 (действащи) НК, която се извежда от глава първа. При пренасянето са извършени следните подобрения на езиковите формули:

- не съществува понятие „ръководител“ на престъпно / противодържавно / терористично сдружение в НК. В допълнение, то навежда към тълкуване, че лицето трябва вече да е осъдено за ръководене, преди да осъществи заканването, каквото изискване НК никога не е поставял. Признаците на субекта са съгласувани с езиковите формули на НК „образува или ръководи“.

- обхватът се разширява и към лицата, които образуват противодържавно / терористично сдружение. По принцип тази дейност е тясно свързана с ръководенето и навсякъде в НК е изравнена по обществена опасност с него, като следва неговия режим в общи състави. Тя не изисква нито сдружението вече да е налице, нито деецът да участва в него. Добавянето ѝ осигурява плътност и последователност на наказателната защита, като отстранява нормативна празнота.

- формулата на закона е „група или организация“, а не „организация или група“;
- формулата на закона е „основателен страх“ (произход в основния състав на чл. 144), а не „основателно опасение“ (нововъведен в действащия чл. 111 синонимен признак, който поради несъгласуваност с чл. 144 е с неясно съдържание).

Нормативният подход при очертаването на основния състав следва от разнородни изисквания на наднационалните актове за криминализация на различни видове закани към различни видове терористични престъпления.

Когато заканването е с престъпление по чл. 114а, 114б, ал. 1-3, 114г, ал. 1-5, 114д, ал. 1-4, 114е, отговорност се носи независимо дали заканването е могло да предизвика основателен страх за осъществяването на престъплението. Изискването законът да не включва елемента „може да предизвика основателен страх“ конкретно за тези видове престъпления, е наднационално. Това явление образува основния състав на престъплението.

Годността на деянието да предизвика основателен страх за осъществяването му е квалифициращо обстоятелство, когато заканването е с престъпление от изброените в основния състав. Тази годност осигурява наказателната отговорност за заканване с различно от тях престъпление по тази глава.

Извън обхвата на режима са закани с престъпления по тази глава, които едновременно не са годни да предизвикат основателен страх от осъществяване и престъплението не е от изброените в основния състав.

Чл. 114с. Лично укривателство на терорист

(1) Длъжностно лице или член на екипаж на кораб или на въздухоплавателно средство, който с цел да избави от наказателно преследване или от наказание лице, извършило престъпление по този раздел, противозаконно го спомогне да пътува на борда на въздухоплавателно средство или на кораб, без да се е споразумял с това лице, преди да е извършило самото престъпление, се наказва с лишаване от свобода до пет години, но не с по-тежко наказание от предвиденото за укривания.

(2) Деецът не се наказва, ако е съпруг, низходящ, възходящ, брат или сестра на укривания и съпруг на такова лице.

На хармонизация е подложена разпоредбата на чл. 3ter от Конвенцията за преследване на незаконните действия, насочени срещу сигурността на морското корабоплаване¹¹. С разпоредбата на чл. 114с (нов) се създава специален състав на лично укривателство. Поради принадлежността на явлението към личното укривателство съставът е езиково и нормативно съгласуван с общото престъпление по чл. 294 НК.

Субектът е специален, тъй като не всяко наказателноотговорно лице може на основата на лично решение лично да превозва друго на борда на самолет или кораб. Това са преди всичко членове на екипажа, изпълняващ полета или плаването, както и длъжностни лица, в чиито правомощия е да качат укривания на борда.

Изпълнителното деяние е формулирано по-широко и обхваща както същинското превозване (изпълнимо в тесен смисъл само от капитаните), така и дейностите, които пряко и неизбежно го осигуряват и в конкретните случаи могат да се проявят като поведение на някои от другите субекти.

Специалната цел е формулирана общо, като обхваща както наказателното преследване, така и налагането и изпълнението на наказанието. Престъплението се извършва само с пряк умисъл.

Възпроизведена е наказуемостта по чл. 294 поради невъзможност предварително да се определи кое от двете престъпления е с по-голяма типична обществена опасност.

Укриваният е „лице, извършило престъпление по този раздел“, т.е. независимо дали е осъден и независимо къде е местоизвършването.

Възпроизведено е и личното основание за ненаказване на близките на укривания, характерно за националния наказателен режим на личното укривателство.

Разпоредбата на чл. 3ter от Конвенцията не предвижда изключения от общото изискване за наказване на субекта на престъплението. Изключението по предлаганата норма на ал. 2 обаче е традиционно за националното право и въвеждането му осигурява не само съгласуваност с общия състав на чл. 294, но и равнопоставеност на близките на извършителите на престъпления пред закона. Не е оправдано близките на извършители на всякакви други по вид престъпления, които могат да бъдат и най-често са много по-тежки от редица престъпления по глава първа „а“, да не бъдат наказвани, а близките на лице, участвало в тероризъм, дори участието да е временно или ограничено (например, обучение), да бъдат наказателно преследвани. Ще възникнат и редица колизии, ако например укриваният е извършил и други престъпления, различни от тероризъм. Изискването на чл. 6 от Конституцията на Република България за равнопоставено третиране на гражданите пред закона в правовата държава, което се отнася до права на човека, укрепени и в наднационални актове, е прието за такова с по-голяма тежест спрямо чл. 3ter от Конвенцията.

Самата хипотеза на чл. 114с, ал. 2 (нова) не се отличава с широка приложимост, тъй като особеността на характера на субекта и на изпълнителното деяние на укривателството съществено ограничават случаите, в които извършителят е сред кръга субекти по ал.2.

Трябва изрично да се подчертае, че укривателството е престъпление, изключващо съучастие между укривания и укривателя и не се прилага, ако между двамата е налице общ умисъл за спомагане на терориста от преди той да извърши терористичното престъплението.

¹¹ „...незаконно и умишлено превозва друго лице на борда на кораб, като знае, че лицето е извършило деяние, съставляващо престъпление по членове 3, 3bis, 3quater, или престъпление съгласно някой от договорите, упоменати в приложението, като има намерението да подпомогне лицето да избяга от наказателно преследване.“

Чл. 114т. Недоносителство

Длъжностно лице, което знае, че се върши престъпление по тази глава, и не съобщи за това на властта, се наказва с пробация и с глоба до десет хиляди лева.

Съставът е развит на основата на предложения за укрепване и уплътняване на наказателната защита срещу тероризъм, обсъдени по време на професионалните консултации с представители на правоохранителните органи и правораздаването. Той не се предлага в изпълнение на по-общите наднационални препоръки за осигуряване на ефективност на наказателната защита. Ограничен е само до дейността на длъжностни лица, които в описаната хипотеза бездействат с опасност, сходна с укривателството.

4. Изменения в раздел IV на глава първа („Други престъпления“)

4.1. Престъпно противодържавно слово и изразяване на противодържавна идеология.

Материята обхваща изменените разпоредби на чл. 108 (противодържавно проповядване), чл. 108а (опетняване на държавни символи) и чл. 109 (явно подбуждане).

Чл. 108. Противодържавно проповядване

(2) Когато деянието по ал. 1 е извършено:

1. от длъжностно лице или от представител на обществеността при или по повод изпълнение на службата или на функцията му; или

2. чрез средства за масова информация, изявление в социални мрежи или по друг начин, който позволява последващо или масово разпространение на проповедта, наказанието е лишаване от свобода от една до шест години и обществено порицание.

(3) Когато деянието по предходните алинеи е извършено от лице, което действа по поръчение или в изпълнение на решение на група или организация по чл. 111 или по поръчение на чужда държава, наказанието е лишаване от свобода от пет до десет години.

В санкцията на основния състав на чл. 108, ал. 1 се добавя наказанието пробация в алтернатива на лишаването от свобода и се въвежда задължително допълнително наказание обществено порицание. Тези наказания с подчертан превъзпитателен характер. Пробацията разширява възможностите на съда да индивидуализира случая, а общественото порицание засилва обществения упрек към извършеното.

С новите ал. 2 и 3 се въвеждат квалифицирани състави със специален субект и с оглед начин, който позволява последващо или масово разпространение на проповедта.

Противодържавното проповядване от длъжностно лице или от представител на обществеността при или по повод изпълнение на службата или на функцията му типично повишава обществената опасност, като създава условия деецът да злоупотребява с властта или влиянието си, като проповедта достига до адресите и им влияе чрез публичните механизми на обществения дебат. Така субектът засяга и обществените отношения, в които участва в описаното качество и които изискват повишено уважение на субекта към правовия ред в държавата.

Хипотезата на ал. 3 криминализира проповед като част от организирана противодържавна дейност, чиято обществена опасност нараства поради връзката си с целенасочено извършване на по-тежки същински противодържавни престъпления.

Съставът по ал. 2, т. 2 се отнася до случаи, в които проповедта се извършва чрез средства за масова информация, изявление в социални мрежи или по друг начин, който

позволява последващо или масово разпространение на проповедта. Обективният критерий, който разграничава случая от основния състав, е свързан с възможността проповедта да достига до адресати, които не са част от първоначалната аудитория и които по този начин прогресивно и неограничено я разширяват. Изброяването на начини е примерно и основно се отнася до киберверсии на престъплението. „Другият начин“ включва например вграждането на съставомерната проповед в печатно произведение, филм, звукозапис на песен и др.

Чл. 108а. Опетняване на държавни символи

Който по какъвто и да е начин опетни герба, знамето или химна на Република България, или знамето или химна на Европейския съюз, се наказва с лишаване от свобода до две години или с глоба до три хиляди лева.

Материята е пренесена без изменения от действащия чл. 108, ал. 2. Обособен е самостоятелен състав, тъй като престъплението е различно от проповядването и има отделен непосредствен обект. С него се заменя съдържанието на чл. 108а, което се измества в глава първа „а“.

Чл. 109. Явно подбуждане

Който явно подбужда към престъпление по тази глава, се наказва с лишаване от свобода от две до десет години, но с не по-тежко наказание от това, предвидено за самото престъпление.

Съставът е нов по отношение на противодържавните дейности. Криминализацията балансира уредбата в рамките на главата и спрямо тероризма и се налага от:

- наличието на огледален текст за тероризма, изискван от международните и общностните актове (чл. 114л (нов)). Въвеждането му би създало диспропорции в криминализацията в съседни глави и би отслабило защитата на държавата в сравнение със защитата срещу тероризма от еднородни явления с равностойна опасност. Систематичното подреждане на противодържавната дейност преди тероризма предполага относително предимство на защитата на първата в йерархия на защитаваните от закона обекти. Въвеждането на текста отстранява нормативна празнота.

- продължаване на политиката по превенция на противодържавна престъпност с изместване на наказателния отговор на по-ранен етап от осъществяването ѝ, свързан с пропагандиране на нейната идеология и публично набиране на съмишленици за извършване на престъпления. По този начин режимите за превантивна защита се уплътняват.

Уредбата заменя съдържанието на действащия чл. 109, чиято материя се измества в чл. 111 (нов).

4.2. Други несъщински противодържавни престъпления

Чл. 110. Приготовление

За приготовление към престъпление по тази глава наказанието е лишаване от свобода до шест години, но не повече от наказанието, предвидено за съответното престъпление.

Разпоредбата е изменена, като е отстранена материята на приготовление към тероризъм, която е изведена към новата глава първа „а“. Приготовлението към противодържавни престъпления е разширено към цялата глава, за да се балансира

криминализацията с аналогичния състав за приготвяне към тероризъм, тъй като тези видове престъпления са сходни, равностойни по опасност и съвместими в дейността на един субект или сдружение. При разширяването на обхвата е коригирано наказанието, чийто максимум не може да надхвърля специалния максимум на подготвяното престъпление.

Чл. 111. Организирана противодържавна дейност

(1) Който образува или ръководи група или организация, която си поставя за цел извършването в страната или в чужбина на престъпления по тази глава, се наказва с лишаване от свобода до дванадесет години, но с не повече от наказанието, предвидено за съответното престъпление.

(2) Който участва в такава група или организация, се наказва с лишаване от свобода до десет години, но не повече от наказанието, предвидено за съответното престъпление.

(3) Когато групата или организацията си поставя за цел извършването на престъпление по раздел първи на тази глава или едновременно по тази глава и тероризъм, наказанието е:

1. по ал. 1 - лишаване от свобода от десет до двадесет години;

2. по ал. 2 - лишаване от свобода от пет до дванадесет години

(4) Участник, който доброволно се предаде на властта и разкрие всичко, което му е известно за организацията или групата, когато е извършено някое от престъпленията, за които тя е създадена, и с това улесни разкриването и доказването им, се наказва при условията на чл. 55.

(5) Не се наказва участник, който доброволно се предаде на властта и разкрие групата или организацията, преди да е извършено друго престъпление по тази глава.

За мотивите към тази разпоредба вж. по-горе.

4.3. Допълнителна разпоредба

Чл. 112. Допълнителна разпоредба

(1) За престъпления по тази глава съдът постановява и лишаване от права по чл. 37, ал. 1, т. 6 – 10, като може да наложи и конфискация на част или на цялото имущество на виновния.

(2) Имуществото, предназначено за извършване на престъпления по тази глава, се отнема в полза на държавата, а ако липсва или е отчуждено, се присъжда неговата равностойност.

Разпоредбата е огледална на чл. 114у. Двете балансират режимите на наказанията лишаване от права и конфискация и на отнемането на имущество, предназначено за престъпна дейност, по съответната глава.

Разпоредбата на чл. 112, ал. 1 пренася материя от чл. 114 (действащ). Наказуемостта е утежнена, като допълнителните наказания лишаване от права по чл. 37а, ал. 1, т. 6-10 се присъединяват задължително, а не факултативно. По преценка на съда може да бъде наложена конфискация.

4.4. Изменения в чл. 251

Измененията в чл. 251 НК се предлагат в отговор на препоръка на MONEYVAL за засилване на наказателноправната защита при неспазване на задължението за деклариране на парични средства, когато са в големи и в особено големи размери. Наказуемостта е диференцирана, като на дееца винаги се налага и глоба в размер на 20% от стойността на

предмета на престъплението. Обхватът на криминализацията е обвързан с размера на минималната работна заплата.

Нормативният израз на разпоредбата е усъвършенстван без изменение на обхвата, като е подобрена нормативната връзка между финансовите средства, неизпълненото задължение за деклариране, неговия вид на установено в нормативен акт и фактическото пренасяне на средствата от или под контрола (в хипотези на посредствено извършителство или косвени механизми) на дееца. Новата структура на състава оптимизира нейното прилагане в изпълнение на изискванията за осигуряване на ефективно правоприлагане.

Запазено е ясното разграничение на валутното престъпление от изпирането на пари. Източникът на средствата е без значение за съставомерността по чл.251, което позволява съвкупност с чл. 253, когато те са придобити чрез престъпление или друго общественоопасно деяние. В този случай ще действат правилата за отнемане на предмета на изпирането, съответно облагите от предикатната дейност. Финансовите санкционни последици за дееца ще се ограничат само до глобата по чл. 251, ал. 2 само ако средствата са със законен произход, в който случай по-тежко засягане на правата на недеклариралия ги субект не е оправдано.

4.5. Нова разпоредба чл. 319ж

Създава се нов престъпен състав в главата за компютърни престъпления. Предлага се инкриминирането на кражбата на самоличност в онлайн среда (т.нар. impersonation) чрез създаването на нов чл. 319ж. Подобни деяния разкриват голяма степен на обществена опасност, защото компрометират правата на личността в интернет пространството (право на име, чест, достойнство, изразяване, търсене и разпространяване на информация и пр.), а могат да доведат до сериозни имуществени или неимуществени вреди за засегнатите лица (фалшиви поръчки, теглене на кредити на чуждо име, тормоз, безпокойство, стрес и др.). Също така, по този начин се въвежда в заблуждение и адресатът на съответна онлайн комуникация. Масовото използване на информационни и комуникационни технологии от населението е предпоставка за злонамерени лица да прибегнат към подобни деятельности. В момента съществуват някои отделни състави, инкриминиращи разновидности на подобна престъпна дейност, но те или изискват непременно причиняването на вреди (компютърната измама по чл. 212а от Наказателния кодекс), или специално задължение по изрична разпоредба на закон, указ или постановление на Министерския съвет да се удостовери истината (чл. 313, ал. 3 от Наказателния кодекс). Тези допълнителни предпоставки затрудняват реализирането на наказателна отговорност – напр. в случаи, в които не са причинени вреди или липса подобно специално задължение. Заради изискването за използването на информационни технологии при извършване на деянието систематическото място на това престъпление е в глава девета „а“ „Компютърни престъпления“ от Наказателния кодекс.

Следва да се отбележи, че основание за носене на наказателна отговорност е налице единствено в хипотезата, в която деецът се представя за „друго лице“, т.е. реално съществуваща личност, която може да бъде живо или починало лице. Ето защо, наказателната норма няма за цел да преследва представянето за несъществуващо лице (герой от литературата и изкуството, измислена личност и др. под.). Представянето за друго лице трябва да е осъществено само в онлайн среда – посредством информационна система или компютърна мрежа, които понятия са съответно дефинирани в общата част на Наказателния кодекс. Представянето за друго лице извън онлайн пространството (напр. в писмен документ) ще се преследва по съответните състави за измама, документни престъпления и т.н.

Важна гаранция за предотвратяване на наказателен произвол е изискването за „немаловажност“ на случая. Това налага преценка от прокуратурата и съда за всеки конкретен случай, позволявайки им да съобразят релевантните факти и обстоятелства около конкретното деяние, степента на обществена опасност и др. под. Така например, ако дадено лице се представя за историческа личност, за която е ноторно известно, че е починала преди години (напр. в научен онлайн форум използва потребителски профил с име, снимка или други данни на Нютон, Галилей, Айнщайн и т.н.), това не следва да бъде основание за носене на наказателна отговорност заради маловажността на случая и липсата на обществена опасност.

С оглед систематическото място на предложената наказателноправна норма са предвидени кумулативни санкции – лишаване от свобода и глоба. Този подход е в синхрон със съставите от цялата глава девета „а“ от Наказателния кодекс.

Тъй като използването на чуждо име, снимка или други лични данни представлява обработване на лични данни, ако се констатира маловажност на случая, е предвидено този въпрос да се препрати на компетентните органи за защита на личните данни (Комисията за защита на личните данни съответно Инспектората към Висшия съдебен съвет) с оглед евентуалното наказване на дееца по административен ред по реда на Закона за защита на личните данни и при прилагане на релевантните правила от правото на ЕС за защита на личните данни.

Регламентирани са и определени квалифицирани състави, разкриващи по-голяма степен на обществена опасност. По-специално, предлага се създаването на квалифицирани състави в следните случаи – ако:

1. деянието е извършено от две или повече лица, сговорили се предварително за неговото осъществяване;
2. деянието е извършено с цел извършване на друго престъпление;
3. деянието е извършено повторно;
4. деянието е извършено по отношение на данни за създаване на електронен подпис;
5. от деянието са настъпили тежки последици.

5. Предложените изменения и допълнения на Закона за административните нарушения и наказания си поставят няколко цели:

- да бъде усъвършенстван режимът за реализация на отговорността на юридическите лица по чл. 83а и сл. от ЗАНН и да се достигне до по-справедливо санкциониране на същите;
- да се отговори на отправените препоръки към Република България с доклада по фаза 4 на Работната група за борба с подкупването на чужди длъжностни лица към Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) относно отговорността на юридическите лица по чл. 83а и следващите от Закона за административните нарушения и наказания (ЗАНН) за извършени престъпления;
- да се отговори на препоръки на Комитета на експертите за борба с изпирането на пари и финансирането на тероризма (MONEYVAL) към Съвета на Европа, приети в рамките на Петия кръг за оценка на България.

Предлага се целите на законопроекта да се реализират чрез:

- Въвеждане на имуществена отговорност за юридическо лице, което е създадено или използвано за тероризъм или изпиране на пари, или за престъпление, извършено по поръчение или в изпълнение на решение на организирана престъпна група, независимо, дали се е обогатило или би могло да се обогати от тези престъпления;

- диференциране на размера на имуществената санкция спрямо юридическите лица, които са се обогатили или биха могли да се обогатят от извършено престъпление, в зависимост от вида и равностойността на облагата;

- усъвършенстване на правилата за индивидуализация на налаганите имуществени санкции така, че да се достигне до най-справедливо въздействие спрямо юридическите лица;

- въвеждане на допълнителни неимуществени санкции за юридическите лица, които могат да бъдат налагани кумулативно с имуществената санкция и чрез които да се засили въздействието върху представляващите юридически лица така, че да се осъществи превенция на престъпността;

- въвеждане на поощрителни разпоредби, които да стимулират юридическите лица да оказват съдействие на разследващите органи при разкриване и доказване на извършеното престъпление;

- регламентация на правните последици за юридическото лице, в случай че се е обогатило или би се обогатило от две или повече престъпления или е създадено или използвано за извършване на две или повече престъпления;

- уредба на правила за оповестяване на наложените санкции на юридическите лица, които са се обогатили или биха могли да се обогатят от извършено престъпление или са създадени или използвани за извършване на определени престъпления, с цел, от една страна, да не се допуснат злоупотреби при преобразуване на същите, а от друга – да се упражни по-ефикасно превантивно въздействие по отношение на лицата, представляващи и управляващи юридически лица;

- уредба на възможността да се отнема в полза на държавата не само придобитата от юридическото лице пряка или непряка облага от престъплението по ал. 1, но и предмета на престъплението, ако не подлежи на връщане или възстановяване, или на отнемане по реда на Наказателния кодекс;

- осъвременяване на понятията за пряка и непряка облага от престъпленията.

По – конкретно предлаганите изменения и допълнения се свеждат до следното:

5.1. За пръв път със законопроекта се регламентира възможността за образуване на производство за реализация на отговорността на юридическото лице в случаите, когато то е създадено или използвано от лице по чл. 83а, ал. 1, т. 1 – 4 ЗАНН за тероризъм, изпиране на пари или за престъпление, извършено по поръчение или в изпълнение на решение на организирана престъпна група. Предложеното изменение има за цел да позволи търсене на административнонаказателна отговорност от юридическите лица и когато не е налице облага от извършеното престъпление (което често се наблюдава в случаите, при които юридическите лица са използвани за насочване на средства за целите на изпирането на пари или финансирането на тероризъм). Обвързването на административнонаказателната отговорност с обогатяването на юридическото лице от престъплението според Комитета MONEYVAL противоречи на международните стандарти за борба с финансирането на тероризма и изпирането на пари и представлява сериозен недостатък на действащия режим по чл. 83а ЗАНН.

5.2. За да се отговори на критиките на Работната група за борба с подкупването на чужди длъжностни лица към ОИСР, че имуществените санкции за юридическите лица по чл. 83а ЗАНН не са достатъчно ефективни, пропорционални и възпиращи, в законопроекта се предлага нов алгоритъм на определяне на техния размер. За улеснение на правоприлагането при индивидуализацията на имуществената санкция в проекта е заложено диференциране на размера на санкцията в зависимост от равностойността на облагата, както следва:

- при размер на облагата до 100 000 лв. – максимална санкция до 1 000 000 лв., но не по-малка от равностойността на облагата;

- при размер на облагата до 250 000 лв. – максимална санкция до 2 500 000 лв., но не по-малка от равностойността на облагата;

- при размер на облагата до 500 000 лв. - максимална санкция до 5 000 000 лв., но не по-малка от равностойността на облагата;

- при размер на облагата над 500 000 лв. - максимална санкция до 10 000 000 лв., но не по-малка от равностойността на облагата. Когато равностойността на облагата надвишава 10 000 000 лв., на юридическото лице се налага имуществена санкция в по-високия размер между равностойността на облагата и 5 на сто от годишния оборот на юридическото лице за годината, предхождаща тази, в която е извършено престъплението.

- когато облагата няма имуществен характер или размерът и не може да се установи - санкция от 5 000 до 5 000 000 лв., но не по-малка от 5 на сто от годишния оборот на юридическото лице за годината, предхождаща тази, в която е извършено престъплението.

На следващо място законопроектът предвижда възможност съдът да наложи на юридическото лице и допълнителни неимуществени санкции, наред с имуществената санкция. Въвеждането на тези санкции имат за цел да засили възпиращия ефект на санкционния режим и да попречи на санкционираните юридически лица да черпят права от своето противоправно поведение. Като възможни допълни санкции в проекта са предложени временна забрана за участие в процедури за възлагане на обществени поръчки или концесии; временна забрана за участие в процедури за получаване на средства на Европейския съюз; временна забрана да се получават данъчни облекчения, субсидии и получаване на безвъзмездни средства от държавния или общинския бюджет. Тези санкции могат да бъдат с продължителност от една до три години, като за налагането им ще бъдат уведомявани Агенцията по обществените поръчки, дирекция „Координация на политики и концесии“ в администрацията на МС и Националната агенция по приходите.

Предлага се в каталога на допълнителните санкции да бъде включено и публичното оповестяване на съдебното решение по подобие на общественото порицание.

Предложението за въвеждане на допълнителни санкции, които да могат да се налагат кумулативно с имуществената санкция, произтича от препоръките на Работната група за борба с подкупването на чужди длъжностни лица, която посочва, че освен имуществени санкции чл. 83а ЗАНН не допуска друг вид санкции за юридическите лица, като например *временна лишаване на юридическите лица от правото да се ползват от държавно подпомагане или помощи, изключване от процедури за възлагане на обществени поръчки в подходяща степен.*

5.3. С оглед възможността за по-прецизно индивидуализиране на размера на имуществената санкция се предлага въвеждането на още едно обстоятелство, което да бъде съобразено от съда при преценка на размера на имуществената санкция в пределите, предвидени в закона – предходното санкциониране на юридическото лице по реда на чл. 83а, ал. 1 и 2от ЗАНН. По този начин уредбата на института на отговорността на юридическите лица ще даде възможност на съдилищата да прилагат ясни критерии при преценка на следващата се на юридическото лице санкция.

5.4. Възможно е юридическото лице да се е обогатило от две или повече престъпления, или да е създадено или използвано за извършване на две или повече престъпления, извършени от едно или повече физически лица измежду субектите, посочени в член 83а, ал.1 от ЗАНН. На законодателно ниво обаче не е разрешен въпросът дали в тези случаи на юридическото лице следва да се наложи една-единствена санкция или отделна санкция за всяко престъпление, пораждащо имуществена отговорност. В този смисъл със

законопроекта се предлага съдът, след като определи имуществена санкция за всяко едно от престъпленията, да наложи най-тежката от тях. Този подход е установен и за лицата, отговорни съгласно Наказателния кодекс. В случай на множество престъпления, след като определи наказание за всяко престъпление отделно, съдът налага най-тежкото от тях. По този начин е въведен принципът на „поглъщане“ на наказанията. Допълнителните неимуществени санкции, ако бъдат наложени, се предвижда да се присъединяват към имуществената санкция.

5.5. Един от съществените недостатъци на действащата уредба на ЗАНН, констатирани и от Работната група за борба с подкупването на чужди длъжностни лица към ОИСР, е липсата на законова възможност за отнемане на предмета на престъплението от юридическото лице, в случаите когато същият не може да бъде отнет в рамките на наказателното производство срещу физическия извършител на престъплението (в хипотезите когато наказателното производство не може да бъде образувано или е прекратено). За да адресира тези критики, законопроекът предвижда институтът на отнемането да се прилага както по отношение на облагата от престъплението, така и по отношение на предмета на престъплението, ако не подлежи на връщане или възстановяване, или на отнемане по реда на Наказателния кодекс. В съответствие с международните стандарти в законопроекта се посочва изрично, че когато вещта или имуществото – предмет на престъплението липсва или е отчуждено, в полза на държавата се присъжда неговата парична равностойност.

6. Предложените изменения и допълнения на Наказателно-процесуалния кодекс (НПК):

В контекста на съдържащите се в Доклада от Петия оценителен кръг на Комитета Монивал (от 18 май 2022 г.) препоръки във връзка с техническото несъответствие на правната уредба поради липсата на единно определение на термина „имущество“ (констатирано и по време на предходния Четвърти оценителен кръг), и с оглед непротиворечивото определяне на обхвата на този термин от правоприлагащите органи, е предложено **допълване на чл. 53 НК с нова алинея четвърта**. С новата разпоредба се определя обхвата на *имуществото*, подлежащо на отнемане като средство за извършване на престъплението, негов предмет или облага, като определението е съобразено със дефинициите на това понятие в относимите международни и общностни актове. С дефинирането на посоченото понятие се предотвратяват и възможни пречки при налагане на обезпечителни мерки по реда на чл. 72 НПК, както и при международното сътрудничество, които биха могли да бъдат породени от риска от различното определяне на неговия обхват. Направена е и необходимата в съответствие с това понятие промяна на използваната терминология в ал. 1 на същата разпоредба

Със законопроекта е предложено и **увеличаване на размера на глобата по чл. 253, ал. 5**. Предвиденият към този момент размер е в несъответствие с използвания от законодателя режим на увеличаване на размера на санкцията при утежняване на деянието с квалифициращи обстоятелства (което се констатира при сравнение с предходните алинеи на този текст) и е непропорционален на тежестта на деянието по тази алинея.

Предложените изменения и допълнения на **Наказателно-процесуалния кодекс** също имат за цел да укрепят уредбата, както и да отговорят на отправените към Република България препоръки, съдържащи се в Доклада на Комитета Монивал *по отношение на правната система и оперативните въпроси*, базирани на анализа на спазването на относимите препоръки на FATF и степента на ефективност на системата на България за

борба с изпирането на пари и финансирането на тероризма. В контекста на отнемането на облагите от престъплението е предложено **допълване на разпоредбата на чл. 102 НПК с нова алинея четвърта**, с която в предмета на доказване се включват и обстоятелствата, свързани с прилагането на разпоредбата на чл. 53 НК. С новата разпоредба се допълва задължението в ал. 3 за установяване на финансовото състояние на обвиняемия със задължение и за проучване на финансовите аспекти на престъплението, пораждащо наказателно преследване, и свързаните с тези аспекти други лица. По този начин уредбата във връзка с идентифицирането и проследяването на имущество се надгражда, като се създава и процесуален ред за провеждане на паралелно финансово разследване в случаите на престъпления, генериращи престъпни средства или осигуряващи, респ. довели до тяхното получаване. Изричното включване на тези обстоятелства в предмета на доказване ще позволи и пълноценно прилагане на всички способи за разследване, включително претърсване и изземване по чл. 159-165 от НПК.

С предложеното **изменение на чл. 163, ал. 7** отпада изискването компютърните информационни данни да се записват върху хартиен носител. Това изискване не отговаря на съвременните технологични реалности. Новите технологии позволяват обработката на огромно количество данни – десетки и стотици гигабайти и терабайти. Изискването тези данни да се запишат върху хартиен носител е нецелесъобразно и остаряло, а в случаите на големи количества данни – и практически неприложимо, т.к. би довело до необходимостта от генериране на стотици или хиляди страници с данни, които не могат да бъдат обработвани от разследващите органи и от съда в ръчен режим с разумни средства. Иззетите компютърни информационни данни следва да бъдат приобщени по делото като електронни доказателства и обработвани от компетентните органи с автоматизирани средства (т.е. с информационни и комуникационни технологии). Това изменение от своя страна води до отмяна на разпоредбата на чл. 135 НПК.

С **предложената нова ал. 8 в чл. 163 НПК** се създава процесуален ред за изземване на криптоактиви като обект или средство на престъпление, за да могат да бъдат съхранени за целите на производството.

Промяна е предложена и по отношение на предвидени в **чл. 234 НПК** срокове за разследване на престъпленията, както и на обезпечителните мерки.

С допълване на ал. 1 и създаване на нова ал. 3 **сроковете за разследване** са диференцирани по отношение на леките и на тежките престъпления съответно на 3 и 6 месеца с възможност за удължаването им от наблюдаващия прокурор съответно до 6 и 12 месеца. Запазена е възможността в ал. 3 за удължаване на тези срокове от административния ръководител, като срокът на всяко удължаване се увеличава до 3 месеца. Предложенията за промяна в сроковете е съобразена от една страна с обичайно по-високата фактическа и правна сложност на престъпленията от категорията „тежки“, особено когато същите имат и трансграничен елемент (престъпления на организираната престъпност, корупционни престъпления, нелегален трафик на наркотични вещества, трафик на хора, данъчни измами, изпиране на пари и др.). От друга страна, както се отбелязва и в доклада на Комитета Монивал, прилагана на всеки два месеца, процедурата е времеемка и бюрократична, а ако срокът не бъде удължен, това автоматично ще доведе всички извършени след това действия да не породят правни последици, а събраните доказателства да не бъдат допустими пред съда. Предвид удължаването на сроковете, осигуряването на провеждането на разследването в разумни срокове се гарантира чрез задълженията, предвидени в чл. 46, ал. 2, т. 1 и 4, чл. 203, ал. 1, 2, 4 и 5, чл. 196, ал. 2 НПК, като допълнителни гаранции в тази

насока могат да бъдат осигурени чрез мерки от вътрешноведомствен характер, както и чрез способите на междуведомственото сътрудничество.

Предложено е също и изменение и на разпоредбата на **ал. 8 на чл. 234 НПК**, като е предвидено сроковете на обезпечителните мерки да могат да бъдат удължавани с максимум още осем месеца за леките престъпления и една година и 6 месеца за тежките престъпления. Строгийт краен срок в член 234, ал. 8 от НПК е счетен от Комитета Монивал дори за по-сериозен недостатък в сравнение с режима на сроковете за разследване, който значително намалява ефективната приложимост на всички временни мерки, и изведен като въпрос, подлежащ на приоритетно разглеждане. Отбелязва се, че правилното разследване на тежки престъпления, свързани с престъпления на организирана престъпност и/или с транснационални последици, или престъпления от областта на изпирането на пари със сложни схеми за изпиране на пари, оправдано би изисквало повече от 18 месеца, като автоматичната отмяна на наложени обезпечителни мерки в такива случаи може да има пряко отрицателно въздействие върху изхода на наказателното дело и да осуети обезпечаването на облагите от престъпна дейност по мащабни наказателни дела. Предвидени са в тази връзка по-строги гаранции за защита на правата на засегнатото с тези мерки лице, е предложено решението за удължаване на тези срокове да се извършва от съда.

Измененията в НК във връзка с терористичните престъпления чрез обособяване на нова глава първа „а“, в която са включени и престъпления от други глави от действащия кодекс, водят и до съответна промяна в тяхната подсъдност и подследственост. Като се отчита използвания до този момент подход, при който подсъдността по отношение на терористичните престъпления е предоставена на Софийски градски съд като първа инстанция, чрез **допълване на разпоредбата на чл. 35, ал. 4 НПК** на този съд се предоставя и подсъдността по отношение на делата за престъпления по новата глава първа „а“.

Промяна е предвидена и по отношение на подследствеността при разследване на престъпленията от новата глава първа „а“, чрез съответни **изменения в чл. 195, ал. 1, т. 1 и ал. 2 на НПК**.

С оглед синхронизиране на уредбата **промени са предвидени и в чл. 165, ал. 3 и чл. 173, ал. 5 НПК** чрез замяна на думите „чл. 108а“ с „114а – 114г“.

За осигуряване на допълнителни гаранции за своевременно разкриване и разследване на извършено престъпление се предлага **допълване на разпоредбата на чл. 212 НПК с нова ал. 4**. Предложението е съобразено с препоръката на Комитета Монивал за необходимостта от систематично преразглеждане от законодателя на формалистичните характеристики на НПК, за да се установят пречките, породени от тези характеристики. Отчетени са в тази връзка и констатациите на същия Комитет, според които България разполага със сложна институционална рамка за разследване и наказателно преследване на изпиране на пари, както и за събиране на наказателна информация, свързана с дейностите на това престъпление, при която както на оперативните, така и на наказателните следствени етапи на производството случаите на такива престъпления се разглеждат от редица различни правоприлагащи и други органи с частично припокриващи се или конкуриращи се компетенции. Предвид и установеното от Комитета, че с изключение на данните, получени от прилагането на СРС информацията, събрана от правоприлагащите органи в оперативната фаза не може да се разглежда и приема като доказателство в наказателното производство и всеки факт или данни, установени в тази фаза (съгласно Закона за МВР или друго секторно законодателство), трябва да бъдат официално получени отново в досъдебното производство

под формата на доказателства в съответствие с НПК, може да се приеме, че тази характеристика на процеса може да доведе до забавяне на своевременното събиране на доказателства, както и на възможността за своевременно идентифициране и обезпечаване или изземване на облаги от престъпна дейност.

Предлаганата разпоредба осигурява възможност предмети, книжа и компютърни информационни данни, събрани до образуването му и послужили при преценката по чл. 211, ал. 1 НПК да се ползват като доказателство или доказателствено средство в наказателното производство. За да е налице тази възможност са предвидени кумулативно две условия. От една страна е необходимо предметите, книжата и компютърни информационни данни да са били събрани от прокурора (по реда на чл. 145 ЗСВ) или от друг компетентен орган, чиито правомощия са свързани с разкриване на престъпления и/или преценка дали са налице данни за извършено престъпление (напр. в хипотезата на чл. 33, ал. 2 от Закона за административните нарушения и наказания, по реда на Закона за защита на лицата, подаващи сигнали или публично оповестяващи информация за нарушения, на Закона за омбудсмана и др.)

От друга страна необходимо е предметите, книжата и данните да са събрани по установения за това нормативен ред. Предлаганата уредба позволява в доказателствената съвкупност да бъдат включени напр. книжа, съдържащи данъчна информация, получена по реда на ДОПК; банкова информация, получена по реда на Закона за кредитните институции или Закона за мерките срещу изпирането на пари; свързана с трафични данни информация, получена по реда на Закона за електронните съобщения; документи, свързани с гражданско или имуществено състояние, актове на АДФИ, на Сметната палата, на ОЛАФ и др., като част от посочените книжа и компютърно-информационни данни могат да бъдат получени само със съдебно разрешение (по реда, предвиден в ДОПК, ЗКИ, ЗЕС, Закона за пазарите на финансови инструменти).

Макар да осигурява възможността събрани до образуването на делото книжа да се считат за част от доказателствената съвкупност, предложената норма не засяга правомощието на решаващия орган да прецени дали да се ползва от тях или да събере същите отново по реда на чл. 159 и сл. НПК с оглед изясняването в пълнота на обективната истина. Съобразно тази преценка книжата могат да бъдат изискани например в оригинал или в заверено копие (ако са били събрани само в копие), да се изиска разширяване на обхвата на предоставените с тях данни (напр. за по-дълъг период от време), да бъдат актуализирани (напр. по отношение на имущественото състояние на лицето) и др.

Включени като такива, доказателствата и средствата за тяхното установяване не могат да имат предварително определена сила съобразно общия принцип на чл. 14, ал. 2 НПК и подлежат на проверка с всички способи на НПК. Всяко от тях в съответствие с чл. 107, ал. 5 НПК може да бъде проверено чрез съпоставката му с други доказателствени средства или чрез допълнително събиране на доказателства. В тази връзка предложената норма не засяга н правата на пострадалото или обвиняемото лице, които съобразно НПК могат да правят съответни искания, бележки и възражения.

Предложената разпоредба създава условия за скъсяване на срока на разследване, в случаите, когато се прецени, че не е необходимо повторно изискване на някои или всички

от събраните книжа и трафични данни, и допринася за своевременно събиране на други, свързани с тях доказателства. Това от своя страна би осигурило и по-навременно налагане на обезпечителни мерки при установяване на придобити от съответното престъпление облаги или тяхното изземване. Предложената разпоредба би имала и допълнително положително въздействие при въвеждане и прилагане на правила за това кога и как на оперативната фаза да се разглеждат финансовите аспекти на престъпленията, (за въвеждането на каквито правила е също налице препоръка на Комитета Монивал), което би довело до увеличаване на оперативните проверки с такъв предмет.

7. Предложените изменения и допълнения на Закона за придобиване и отнемане на незаконно придобито имущество (ЗОНПИ):

За подобряване ефективността на механизмите за активно управление на обезпечени/конфискувани активи, извън мерките за съхранение и пазене от Комисията за отнемане на незаконно придобитото имущество, е необходимо да бъде извършена обстойна икономическа и финансова обосновка на дейностите, свързани с управление на имуществото, върху което са наложени обезпечителни мерки по реда на ЗОНПИ, вкл. с оглед бъдещите изменения на процесуалните закони, свързани с наказателното и административно-наказателното правораздаване.

Съгласно действащата нормативна база, имуществото, обезпечено по силата на ЗОНПИ и НПК следва да бъде съхранено до приключване с влязъл в сила акт на съдебното производство по отнемане в полза на държавата, респективно на наказателното производство, с цел запазване на неговата стойност и състояние, годно за употреба. Към настоящия момент Комисията не разполага със собствени терени и сграден фонд за правилно и безопасно съхранение на движими вещи, върху които са наложени обезпечителни мерки и упражняването на постоянен контролен механизъм. В специалния закон е предвидено, че разходите, свързани със съхранението и поддържането на обезпеченото имущество, се заплащат от Комисията.

Предложенията за изменение и допълнение в ЗОНПИ целят прецизиране на отделни разпоредби на сега действащата законодателната рамка, както и подобряване и оптимизиране на процесите по управление, съхранение и опазване на обезпеченото и отнетото имущество.

С предложените изменения в чл. 160, ал. 2 се разширява обхвата на пазачите на обезпечено имущество в посока представляващите юридическите лица с цел разширяване в обхвата на задължените лица на основание чл. 161, ал. 1 ЗОНПИ, от една страна, а от друга, за да кореспондира с обхвата на лицата по чл. 83а, ал. 1 от ЗАНН и предложените изменения и допълнения в същия закон относно създаването на нови разпоредби по отношение на имуществените санкции на юридическите лица в същата разпоредба. Изменението на чл. 160, ал. 3 има за цел унифициране на нормативната уредба. В ЗОНПИ е посочено, че: „По искане на Комисията, съдът назначава за пазач на имуществото друго лице, като определя възнаграждението му“. В чл. 470-472 от Гражданския процесуален кодекс /ГПК/ се регламентират действията, извършвани от съдебния изпълнител. Описът, оценката и предаването за пазене на вещите, както и определянето на пазач и неговото възнаграждение са вменени на съдебния изпълнител. Предвид подробно уредената в ГПК подобна хипотеза, считам, че не следва уредбата в ЗОНПИ и ГПК по отношение назначаването на пазач на вещта да е различна.

Допълнението в разпоредбата на чл. 160 чрез създаването на нов чл. 160а е продиктувано от факта, че законодателят е предвидил Комисията да отговаря за

управлението на обезпеченото имущество до момента на отнемане. След отнемането на незаконно придобитото имущество, управлението, съгласно закона, трябва да се осъществява от Междуетовмествен съвет. Периодът на управление на отнетото имущество продължава само няколко месеца, до изпълнението на решението на Министерския съвет, а управлението на обезпеченото имущество обхваща значително по-дълъг период (години), в който Комисията отговаря за поддръжката, съхранението и охраната на това имущество. Целесъобразно е управлението на обезпеченото и отнетото имущество да се осъществява от Комисията, предвид факта, че Междуетовмествения съвет не е постоянно действащ орган, със собствена администрация и ресурс, за да осъществява тази дейност. Извършването на логистични действия за предаване на това имущество на Междуетовмествения съвет на практика е невъзможно. Целта на управлението на обезпеченото имущество е то да се управлява, съхранява и поддържа до изпълнение на решението на Министерски съвет или до връщането му в патримониума на проверяваното лице, като се запази неговата стойност, а самото имущество да бъде годно за употреба.

Предлагането на новата разпоредба се налага с оглед регламентиране на задълженията и отговорностите в периода от влизане в сила на съдебното решение за отнемането на имуществото до решението на Министерския съвет по отношение на неговото управление, респ. докато протича идентификацията и подготовката на имуществото за продажба по реда на ДОПК. Към настоящия момент КОНПИ съхранява и управлява отнетото имущество без да има законово регламентирано основание в периода от влизане в сила на съдебното решение за отнемането на имуществото до въвода на държавата във неговото владение. До настъпването му /на въвода/ може да измине продължителен период от време, през който отнетото имущество остава напълно безнадзорно, предвид и отпадналия интерес на бившия неговия бивш собственик за запазването му. Този период е предпоставка за разграбване и напълно унищожаване и обезценяване на имуществото, което го прави негодно за ползване по предназначение или продажба и респективно води до загуба за държавата. В тази връзка с предлаганите промени ще се оптимизира дейността по управление, съхранение и пазене на обезпеченото имущество, което ще доведе до неговата по-ефективна реализация.

Във връзка с практиката на КОНПИ до момента при прилагане на продажбата на някои категории обезпечени движими вещи:

С предложените изменения в чл. 163, ал. 2 се цели уеднаквяване на процедурите по продан на движима вещь в специалния закон и общата уредба по ГПК. Разпоредбата на чл. 163, ал. 1 от ЗОНПИ предвижда от една страна правна възможност по изключение КОНПИ да поиска от съда разрешение за продажбата на обезпечени движими вещи при наличието на две кумулативни предпоставки: риск от значително обезценяване на вещите през периода на пазене и запазването им да е свързано с големи разходи. Комисията има практика по отношение на МПС. Предвид техните технически характеристики, като: година на производство, марка, модел, пазарна цена и др., има автомобили, които попадат в обхвата на цитираната хипотеза. Напр. налице е икономическа нецелесъобразност от продължително съхранение на лекия автомобил от КОНПИ, поради увеличаване на риска от значителното му обезценяване и реализирането на необосновано високи разходи за оптималното запазване на неговата стойност. От друга страна практиката на Комисията във връзка с инициирани продажби по реда на чл. 163 от ЗОНПИ до момента сочи противоречие с реалната продажба на вещта по реда на ГПК. Общата уредба по допускане и налагане на обезпечителни мерки по ЗОНПИ препраща към общата гражданско-правна уредба на ГПК. Същевременно чл. 163, ал. 2 от ЗОНПИ дава конкретно разписана процедура, която изключва хипотезата на чл. 474, ал. 5 от ГПК. Такова противоречие е налице и във връзка с възможността на собственика на вещь да участва в публичната продан, разписана в същата

разпоредба. Отмяната на алинеи от 3 - 8 в същата разпоредба следва мотивите за промяната в ал. 2 и е във връзка с препращането на процедурата за продажба на движими вещи по реда на ГПК.

8. Предложените допълнения в Закона за Националната агенция за приходите (ЗНАП):

Една от основните функции на НАП, съгласно чл. 3, ал. 1, т. 13 от Закона за Националната агенция за приходите (ЗНАП), е управлението на всички конфискувани, отнети и изоставени в полза на държавата имуществата, с изключение на случаите, предвидени в закон. Към настоящия момент НАП извършва редица действия по управление на движими и недвижими вещи - вписвания в съответните регистри на актовете, с които са конфискувани, отнети или изоставени имуществата; приемане и транспортиране на имуществата; назначаване на отговорни пазачи; действия по охрана и запазване на вещите; заплащане на разноски за вещите; участие в процеси по управление на етажна собственост, където е необходимо; извършване на необходими и неотложни ремонти; плащане за комунални услуги; завеждане на иски по правни спорове, свързани с имуществата, и др. Действията на НАП по отношение на конфискуваните или отнети в полза на държавата имуществата далеч не се ограничават с простото им съхранение, както се твърди в Препоръка R38 на FATF. В повечето случаи конфискуваните и отнетите в полза на държавата имоти се обитават от трети лица. При техен отказ да предадат отнетите имоти, държавата не може да встъпи във владението им, което води до риск за изпълнение на съдебните актове. Воденето на владелчески иски срещу тези лица е дълъг и продължителен процес, свързан с разходването на държавни средства и често шиканиран от ответната страна. Предвиждането на възможност органите по приходите да могат да предприемат директно действия за освобождаване на имотите от лица, които обитават имотите без основание, би довело до облекчаване на процеса по приемане на владението върху имотите, избягване изтичането на дълъг период от време, през което имуществото се амортизира и по-бързата му реализация.

Затруднения в процеса по управление на имуществото се наблюдават и когато са отнети в полза на държавата дяловете от еднолични дружества с ограничена отговорност или когато са отнети в полза на държавата всички дялове в дружества с ограничена отговорност. Тези дружества обикновено не осъществяват дейност и не притежават имущество, поради което е нецелесъобразно държавата да встъпва в тяхното управление. Освен това в чл. 9, ал. 5, т. 2 от ЗНАП съществува пречка служители в агенцията да участват в органи на управление и контрол на търговски дружества, кооперации, граждански дружества и други организации, които са търговци. В тази връзка направените предложения целят подобряване на режима по управление на имуществата в посочените случаи.

8.1. Допълнение на чл. 3, ал. 4 ЗНАП:

С влизане в сила на съдебните актове, с които се постановява конфискация или отнемане на имущество, държавата придобива правото на собственост върху съответните имущества, за което последващо действие, респ. бездействие от страна на обвиняемите, респ. ответниците в производствата, не е необходимо. С така придобитото имущество държавата има правото, а от там и възможността да се разпорежда без съдействието на лицето, от което имуществото е отнето, както и без да е необходимо съдействие от съдебен изпълнител. Налице е обаче празнота в закона по отношение на отнемането на фактическата власт върху конфискувани и отнети в полза на държавата недвижими имоти, което води до невъзможност за упражняване функциите на НАП по чл. 3, ал. 1, т. 13 от ЗНАП, съответно до невъзможност за изпълнение на съдебните актове. Предложената разпоредба преодолява тази празнота, като предоставя правомощия на органите по приходите по изземване на

недвижими имоти от лица, които ги владеят или държат без правно основание. В преобладаващите случаи това са бившите собственици, от които имотите са отнети или конфискувани, мними наематели, ползватели и др. Следва да се има предвид, че опитите за изземване на конфискувано или отнето в полза на държавата имущество, базирани на чл. 80 от *Закона за държавната собственост* (ЗДС), са неефективни. Цитираната разпоредба урежда правомощията на областните управители по изземване на имоти – държавна собственост, които се владеят или държат без основание, въз основа на мотивирано искане на съответния министър или ръководител на ведомство. На базата на тази разпоредба НАП нееднократно е искала съдействие от областните управители за изземване на отнети или конфискувани имоти и предаването им на органите по приходите, но без успех. В преобладаващия брой случаи областните управители не споделят становището на НАП и Министерството на регионалното развитие и благоустройството, че разпоредбата на чл. 3, ал. 4 от ЗНАП не изключва приложението на чл. 80 от ЗДС, тъй като функциите на НАП се изразяват в приемане, съхранение, управление и продажба на имуществата, но не и в извършване на действия по извънсъдебна защита на правото на собственост на държавата, уредено в чл. 80 от *Закона за държавната собственост*. В единични случаи на проявена воля за съдействие от областните управители, от НАП се искат предприемане на действия по актуване на имотите по реда на ЗДС, което е практически неосъществимо, поради обстоятелството, че имотите не са предоставени за ползване на бюджетни организации.

С оглед на изложеното, с предложената разпоредба се уреждат правомощия на органите по приходите по изземване на имоти, конфискувани или отнети в полза на държавата, аналогични на тези на областните управители по чл. 80 от ЗДС. С нея се цели създаване на възможност за защита на правото на собственост на държавата в случаите, когато недвижими имоти по чл. 3, ал. 1, т. 12 и 13 от ЗНАП се владеят или държат без основание.

Предложената промяна е продиктувана и от Решение № 3 от 24.02.2022 г. по конституционно дело № 16/2021 г., обн., ДВ бр. 18 от 04.03.2022 г. на Конституционния съд на Република България, с което са обявени за противоконституционни разпоредбите на § 1, ал. 1 от *Закона за допълнение на Закона за собствеността* (обн., ДВ бр. 46 от 2006 г., посл. доп. бр. 18 от 2020 г.) и на § 2 от *Заключителните разпоредба на Закона за изменение на Закона за собствеността* (обн., ДВ, бр. 7 от 2018 г.) относно мораториума върху придобиването по давност на имоти – частна държавна собственост. С отпадането на мораториума, създаването на ефективни механизми за изземване на конфискувани и отнети в полза на държавата имоти, става наложително. В противен случай, поради бездействие на областните управители, може да се стигне до загубване на имотите по давност в полза на лица, които неоснователно ги владеят или държат. Към настоящия момент са налице 12 подобни случая, при които се създават пречки за държавата да встъпи във владение на имоти на стойност 1 327 491 лева.

Предложената промяна е в съответствие с чл. 9 от *Директива 014/42/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 3 април 2014 година за обезпечаване и конфискация на средства и облаги от престъпна дейност в Европейския съюз относно гарантиране на ефективна конфискация и изпълнение от държавите членки*. Тя не противоречи на разпоредбите на действащото законодателство, а само пренася възможностите по чл. 80 от ЗДС за защита на държавната собственост в ЗНАП по отношение на имущества по чл. 3, ал. 1, т. 12 и 13 от ЗНАП, като с оглед оперативност е предложено заповедите за изземване да се издават от изпълнителния директор на НАП или оправомощени от него лица. Предвидено е заповедите да подлежат на обжалване по реда на *Административнопроцесуалния кодекс*, подобно на тези по чл. 80 от ЗДС.

8.2. Допълнение на чл. 3 с нова ал. 16:

По повод участието на представители на НАП в първо заседание на междуведомствената работна група, сформирана със Заповед № ЛС-13-153/09.11.2023 г. на министъра на правосъдието, на 29.11.2023 г. в заседателната зала на Министерството на правосъдието, на която е взето решение да се подготвят законодателни изменения, свързани с режима на управление на конфискувани, отнети и изоставени в полза на държавата имуществата, Ви уведомяваме за следното:

Една от основните функции на НАП, съгласно чл. 3, ал. 1, т. 13 от Закона за Националната агенция за приходите (ЗНАП), е управлението на всички конфискувани, отнети и изоставени в полза на държавата имуществата, с изключение на случаите, предвидени в закон. Към настоящия момент НАП извършва редица действия по управление на движими и недвижими вещи - вписвания в съответните регистри на актовете, с които са конфискувани, отнети или изоставени имуществата; приемане и транспортиране на имуществата; назначаване на отговорни пазачи; действия по охрана и запазване на вещите; заплащане на разноски за вещите; участие в процеси по управление на етажна собственост, където е необходимо; извършване на необходими и неотложни ремонти; плащане за комунални услуги; завеждане на искове по правни спорове, свързани с имуществата, и др.

От казаното е видно, че действията на НАП по отношение на конфискуваните или отнети в полза на държавата имуществата далеч не се ограничава с простото им съхранение, както се твърди в Препоръка R38.

Въпреки това налице са и случаи, водещи до затруднения в процеса по управление, най-важните от които са встъпването във владение от страна на държавата в отнети имоти, които се държат от трети лица без основание. В повечето случаи конфискуваните и отнетите в полза на държавата имоти се обитават от трети лица. При техен отказ да предадат отнетите имоти, държавата не може да встъпи във владението им, което води до риск за изпълнение на съдебните актове. Воденето на владелчески искове срещу тези лица е дълъг и продължителен процес, свързан с разходването на държавни средства и често шиканиран от ответната страна. Предвиждането на възможност органите по приходите да могат да предприемат директно действия за освобождаване на имотите от лица, които обитават имотите без основание, би довело до облекчаване на процеса по приемане на владението върху имотите, избягване изтичането на дълъг период от време, през което имуществото се амортизира и по-бързата му реализация.

Затруднения в процеса по управление на имуществото се наблюдават и когато са отнети в полза на държавата дяловете от еднолични дружества с ограничена отговорност или когато са отнети в полза на държавата всички дялове в дружества с ограничена отговорност. Тези дружества обикновено не осъществяват дейност и не притежават имущество, поради което е нецелесъобразно държавата да встъпва в тяхното управление. Освен това в чл. 9, ал. 5, т. 2 от ЗНАП съществува пречка служители в агенцията да участват в органи на управление и контрол на търговски дружества, кооперации, граждански дружества и други организации, които са търговци. Направените предложения за промени целят подобрене на режима по управление на имуществата в посочените случаи.

8.3. Предложение за допълнение в чл. 3, ал. 4 ЗНАП:

С влизане в сила на съдебните актове, с които се постановява конфискация или отнемане на имуществата, държавата придобива правото на собственост върху съответните имуществата, за което последващо действие, респ. бездействие от страна на обвиняемите, респ. ответниците в производствата, не е необходимо. С така придобитото имущество държавата има правото, а от там и възможността да се разпорежда без съдействието на

лицето, от което имуществото е отнето, както и без да е необходимо съдействие от съдебен изпълнител. Налице е обаче празнота в закона по отношение на отнемането на фактическата власт върху конфискувани и отнети в полза на държавата недвижими имоти, което води до невъзможност за упражняване функциите на НАП по чл. 3, ал. 1, т. 13 от ЗНАП, съответно до невъзможност за изпълнение на съдебните актове. Предложената разпоредба преодолява тази празнота, като предоставя правомощия на органите по приходите по изземване на недвижими имоти от лица, които ги владееят или държат без правно основание. В преобладаващите случаи това са бившите собственици, от които имотите са отнети или конфискувани, мними наематели, ползватели и др.

Следва да се има предвид, че опитите за изземване на конфискувано или отнето в полза на държавата имущество, базирани на чл. 80 от Закона за държавната собственост (ЗДС), са неефективни. Цитираната разпоредба урежда правомощията на областните управители по изземване на имоти – държавна собственост, които се владееят или държат без основание, въз основа на мотивирано искане на съответния министър или ръководител на ведомство. На базата на тази разпоредба НАП нееднократно е искала съдействие от областните управители за изземване на отнети или конфискувани имоти и предаването им на органите по приходите, но без успех. В преобладаващия брой случаи областните управители не споделят становището на НАП и Министерството на регионалното развитие и благоустройството, че разпоредбата на чл. 3, ал. 4 от ЗНАП не изключва приложението на чл. 80 от ЗДС, тъй като функциите на НАП се изразяват в приемане, съхранение, управление и продажба на имуществата, но не и в извършване на действия по извънсъдебна защита на правото на собственост на държавата, уредено в чл. 80 от Закона за държавната собственост. В единични случаи на проявена воля за съдействие от областните управители, от НАП се искат предприемане на действия по актуване на имотите по реда на ЗДС, което е практически неосъществимо, поради обстоятелството, че имотите не са предоставени за ползване на бюджетни организации. С предложеното допълнение се уреждат правомощия на органите по приходите по изземване на имоти, конфискувани или отнети в полза на държавата, аналогични на тези на областните управители по чл. 80 от ЗДС. С нея се цели създаване на възможност за защита на правото на собственост на държавата в случаите, когато недвижими имоти по чл. 3, ал. 1, т. 12 и 13 от ЗНАП се владееят или държат без основание.

Предложената промяна е продиктувана и от Решение № 3 от 24.02.2022 г. по конституционно дело № 16/2021 г., обн., ДВ бр. 18 от 04.03.2022 г. на Конституционния съд на Република България, с което са обявени за противоконституционни разпоредбите на § 1, ал. 1 от Закона за допълнение на Закона за собствеността (обн., ДВ бр. 46 от 2006 г., посл. доп. бр. 18 от 2020 г.) и на § 2 от Заключителните разпоредба на Закона за изменение на Закона за собствеността (обн., ДВ, бр. 7 от 2018 г.) относно мораториума върху придобиването по давност на имоти – частна държавна собственост. С отпадането на мораториума, създаването на ефективни механизми за изземване на конфискувани и отнети в полза на държавата имоти, става наложително. В противен случай, поради бездействие на областните управители, може да се стигне до загубване на имотите по давност в полза на лица, които неоснователно ги владееят или държат. Към настоящия момент са налице 12 подобни случая, при които се създават пречки за държавата да встъпи във владение на имоти на стойност 1 327 491 лева.

Предложената промяна е в съответствие с чл. 9 от Директива 014/42/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 3 април 2014 година за обезпечаване и конфискация на средства и облаги от престъпна дейност в Европейския съюз относно гарантиране на ефективна конфискация и изпълнение от държавите членки. Тя не противоречи на

разпоредбите на действащото законодателство, а само пренася възможностите по чл. 80 от ЗДС за защита на държавната собственост в ЗНАП по отношение на имущества по чл. 3, ал. 1, т. 12 и 13 от ЗНАП, като с оглед оперативност е предложено заповедите за изземване да се издават от изпълнителния директор на НАП или оправомощени от него лица. Предвидено е заповедите да подлежат на обжалване по реда на Административнопроцесуалния кодекс, подобно на тези по чл. 80 от ЗДС.

8.4. Предложение за допълнение на чл. 3 чрез създаването на нова ал. 16:

С отнемането в полза на държавата на всички дялове от търговското дружество държавата става едноличен собственик на капитала. Съгласно чл. 147, ал. 1 от Търговския закон (ТЗ) едноличният собственик на капитала управлява и представлява дружеството лично или чрез определен от него управител. За НАП съществуват нормативни пречки да встъпи в управление на дружествата от името на държавата, тъй като е налице императивна забрана служителите в агенцията да участват в органи на управление и контрол на търговски дружества, кооперации, граждански дружества и други организации, които са търговци - чл. 9, ал. 5, т. 2 от ЗНАП. Ако се приеме противното, ще възникне конфликт между частни и публични интереси, доколкото НАП ще участва в управлението на търговски дружества, върху чиято дейност осъществява контрол за прилагане на данъчното и осигурителното законодателство. Опитът показва, че дружествата, чийто дялове са отнети в полза на държавата, не осъществяват търговска дейност от много години, не притежават каквито и да е активи

Предложената хипотеза за прекратяване на дружествата по иск на прокурора е аналогична на хипотезите, регламентирани в чл. 155, т. 2 и 3 от ТЗ. Тя ще позволи да се прекратят всички дружества, по отношение на които държавата е станала едноличен собственик на капитала в резултат на конфискувани или отнети в полза на държавата дялове като санкция за незаконосъобразни действия на съответните лица.

9. Очаквани резултати

В резултат на влизането в сила на така предложения ЗИДНК ще бъдат постигнати следните резултати:

9.1. Пълноценно съответствие на българския наказателен закон с всички действащи международни и европейски актове в областта на тероризма и изпирането на пари, включително с оглед на задължителните препоръки за тяхното тълкуване и въвеждане в националното право и отправените към България препоръки, доколкото това е възможно в рамките на действащия наказателен закон и не изисква приемане на изцяло нов кодекс. Постигането на тази цел е необходимо условие за изваждане на държавата от „сивия списък“ на FATF, благоприятно приключване на наказателната процедура пред ЕК и подобряване на доверието на международните ѝ партньори в нейния капацитет и воля да противодейства на престъпност, застрашаваща и международния правов ред;

9.2. Изграждане на адекватна наказателна защита срещу тероризма и изпирането на пари в интерес на защитата на правата на българските граждани и интересите на стопанските субекти;

9.3. Подобряване на правораздаването и правосъдието в засегнатите от проекта области чрез предоставяне на съдебната и на изпълнителната власт на по-съвършен нормативен инструмент, с който да се подобри и участието на България в международното сътрудничество по наказателни дела с такъв предмет;

9.4. Осъществяване на целите на Концепцията за наказателна политика и свързаните с нея стратегически документи за противодействие на престъпността.

За прилагането на проекта не са необходими финансови и други средства.

Законопроектът ще бъде публикуван за провеждане на обществени консултации за срок от 14 дни с оглед необходимостта да се предприемат спешни мерки от страна на Република България за изпълнение на отправените към Република България препоръки, съдържащи се в Доклада от Петия оценителен кръг на *MONEYVAL* от 18 май 2022 г.